

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**SAMSUN VEZİRKÖPRÜ M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ
KURUMUNDA KALAN MADDE KULLANIM
BOZUKLUĞU OLAN HÜKÜMLÜLER İLE MADDE
KULLANMAMIŞ OLAN HÜKÜMLÜLERİN
YALNIZLIK DÜZEYLERİ VE BENLİK SAYGILARININ
İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Merve KARAMUSTAFA

İstanbul, 2017

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**SAMSUN VEZİRKÖPRÜ M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ
KURUMUNDA KALAN MADDE KULLANIM
BOZUKLUĞU OLAN HÜKÜMLÜLER İLE MADDE
KULLANMAMIŞ OLAN HÜKÜMLÜLERİN
YALNIZLIK DÜZEYLERİ VE BENLİK SAYGILARININ
İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Merve KARAMUSTAFA

Öğrenci No:

140790009

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Selcen GÜLER

İstanbul, 2017

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Samsun Vezirköprü M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Madde Kullanım Bozukluğu Olan Hükümlüler ile Madde Kullanmamış Olan Hükümlülerin Yalnızlık Düzeyleri ve Benlik Saygılarının İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları, her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 21/04/2017

Aday: **Merve KARAMUSTAFA**

M. Karamustafa.

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ,
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

21/04/2017

Enstitümüz *Psikoloji* Anabilim Dalı *Klinik Psikoloji* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **140790009** numaralı **Merve KARAMUSTAFA**'ın "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Samsun Vezirköprü M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Madde Kullanım Bozukluğu Olan Hükümlüler İle Madde Kullanmamış Olan Hükümlülerin Yalnızlık Düzeyleri Ve Benlik Saygılarının İncelenmesi*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 04.04.2017 tarih ve 2017/13 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (15) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında *oyçokluğu/oybirliği* ile *Kabul/Red veya Düzeltme* kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Selcen GÜLER
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Esengül KAYAN
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE

Doç. Dr. Neşe PERDAHLI FİŞ
(Marmara Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Merve KARAMUSTAFA
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Selcen GÜLER
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2017
Alanı : Psikoloji
Anahtar Kelimeler : Madde Kullanım Bozukluğu, Ceza İnfaz Kurumu,
Hükümlü, Yalnızlık, Benlik Saygısı

ÖZ

SAMSUN VEZİRKÖPRÜ M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNDA KALAN MADDE KULLANIM BOZUKLUĞU OLAN HÜKÜMLÜLER İLE MADDE KULLANMAMIŞ OLAN HÜKÜMLÜLERİN YALNIZLIK DÜZEYLERİ VE BENLİK SAYGILARININ İNCELENMESİ

Bu çalışmada madde kullanım bozukluğu olan ve madde kullanmamış hükümlülerin benlik saygısı ve yalnızlık düzeylerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bunun yanında araştırmacı tarafından seçilen sosyodemografik değişkenlere göre hükümlülerin benlik saygısı ve yalnızlık düzeyleri incelenmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda yürütülen araştırmanın örneklemini Samsun Vezirköprü M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan 20-67 yaş aralığındaki DSM-V kriterlerine göre 71'i madde kullanım bozukluğu olan ve 90'ı madde kullanım bozukluğu olmayan hükümlü (82'si hiç madde kullanmamış) olmak üzere 161 kişi oluşturmaktadır. Katılımcılara sosyodemografik form, UCLA Yalnızlık Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin bulunduğu anket uygulanmıştır. Yapılan analizlerin sonucunda madde kullanım bozukluğu olan hükümlülerin, madde kullanmamış olan hükümlülere göre benlik saygısı düzeyleri düşük ve yalnızlık düzeyleri yüksek bulunmuştur ($p<0,05$). Ayrıca yapılan tek yönlü MANOVA analizi sonucunda madde kullanma durumunun hem yalnızlık hem de benlik saygısı üzerinde ortak etkisinin olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Yapılan korelasyon analizi sonucunda hapis cezası süresi ile benlik saygısı arasında $r = -0,215$ değerinde negatif ve anlamlı bir ilişki, ceza infaz kurumunda geçirilen süre ile yalnızlık arasında $r = 0,200$ değerinde pozitif ve anlamlı bir ilişki ve yalnızlık ile benlik saygısı arasında $r = -0,394$ değerinde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ceza infaz kurumu öncesinde tek yaşayan ve madde kullanım bozukluğu olan hükümlülerin yalnızlık düzeyleri ceza infaz kurumu öncesinde tek yaşamayan ve madde kullanmamış hükümlülere göre daha yüksektir ($p<0,05$). Ceza infaz kurumu dışında kurulan ilişkiler (aile, arkadaş vs.) ile iletişim sıklığı daha fazla olan hükümlülerin yakınlarıyla iletişim sıklığı daha az olan hükümlülere göre yalnızlık düzeyleri daha düşük ve benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir. Madde kullanım bozukluğu olan hükümlülere psikolojik destek verilmesi ve hükümlülerin sosyal temas olanaklarının artırılması yönünde çalışma yapılması düşünülebilir.

Name and Surname : Merve KARAMUSTAFA
Consultant : Assist. Prof. Dr. Ayşegül Selcen GÜLER
Type and Date : Masters, 2017
Field : Psychology
Keywords : Substance Use Disorder, Department of Corrections,
Prisoner, Loneliness, Self Esteem

ABSTRACT

INVESTIGATION OF LONELINESS AND SELF-ESTEEM LEVELS IN PRISONERS WITH AND WITHOUT SUBSTANCE USE DISORDER IN SAMSUN VEZİRKÖPRÜ M TYPE CLOSED PRISON

The objective of this study was to investigate self-esteem and loneliness levels in prisoners with substance use disorder (SUD) and compare these parameters with those in prisoners with no substance use disorder. In addition, the self-esteem and loneliness levels of the prisoners according to the demographic variables selected by the researcher were examined. Study sample included 161 prisoners in Samsun Vezirköprü M Type Closed Prison, in the age range of 20-67, 71 of whom had substance use disorder and 90 of whom had no substance use disorder (82 of whom have never used substance) according to the DSM-V criteria. The socio-demographic form, the UCLA Loneliness Scale and the Rosenberg Self-Esteem Scale were filled by the participants. Result of analysis, self-esteem levels were found lower and loneliness levels were found higher in participants with SUD compare with participant who haven't use substance ($p < 0.05$). In addition, it was observed that substance use had a common effect on both loneliness and self esteem scores ($p < 0.05$) according to the result of the one-way MANOVA analysis. It was found that there was a negative and significant correlation between the duration of prison sentence and self-esteem ($r = -0,215$), a positive and significant correlation between loneliness scores and the duration of time spent in prison ($r = 0,200$) and a negative and significant correlation between loneliness and self-esteem scores ($r = -0,394$). Levels of loneliness were higher in prisoners who lived alone prior to imprisonment and who had SUD compared to those who did not live alone and who hadn't use substance ($p < 0.05$).

Loneliness levels of the prisoners who had higher communication frequency with their family and friends were lower and self-esteem levels were higher compared to those who had lower communication frequency with family and friends. Psychological support for prisoners who have substance use disorder and ways to increase opportunities for social contact for prisoners might be considered.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ	i
ABSTRACT	iii
TABLolar LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1.Suç ve Suçlu Kavramları	3
2.2.Suç ve Suçluluk Kavramını Açıklayan Teoriler	5
2.2.1. Psikolojik ve Psikiyatrik Teoriler	5
2.2.2. Bireysel Teoriler	6
2.2.3. Sosyolojik ve Sosyo-Psikolojik Teoriler	6
2.2.4. Biyolojik Teoriler	8
2.3.Suçluların Psikolojik Özellikleri ve Kişilik Yapıları	9
2.4.Hükümlülük ve Ceza İnfaz Kurumları.....	11
2.5.Bağımlılık Yapan Maddelerin Kısa Tarihçesi	14
2.6.Türkiye’de Bağımlılık Yapan Maddelerin Kısa Tarihçesi	15
2.7.Madde Kullanımı, Suç ve Cezaİnfaz Kurumu İlişkisi.....	17
2.8.DSM V’e Göre Madde Kullanım BozukluklarınınTemel Kriterleri	19
2.9.Madde Kullanım Bozukluğunun Nedenleri	20
2.9.1. Çevresel Nedenler	20
2.9.2. Psikolojik Nedenler.....	21
2.9.3. Biyolojik Nedenler.....	21
2.10.Madde Kullanım Bozukluğunun Sonuçları	22
2.11.Madde Kullanım Bozukluğuna Neden Olan Maddeler	23
2.11.1. Esrar	23
2.11.2. Uçucu Maddeler.....	23
2.11.3. Eroin.....	24
2.11.4. İlaç Olarak Kullanılan Ancak Madde Kullanım Bozukluğuna Neden Olan Maddeler	25

2.12. Madde Kullanım Bozukluğunun Tedavisi	25
2.12.1. Biyolojik Tedavi Programı	26
2.12.2. Bilişsel Terapiler	26
2.12.3. Davranışçı Terapiler	27
2.12.4. Psikoteknik Uygulamalar	27
2.12.5. Madde Kullanım Bozukluğu Detoksifikasyon Tedavisi	28
2.13. Madde Kullanım Bozukluğu ve Suç İlişkisi	29
2.14. Yalnızlık Kavramı	30
2.15. Yalnızlığı Açıklayan Kuramlar	31
2.15.1. Psikodinamik Kuramlar	32
2.15.2. Bilişsel Kuramlar	33
2.15.3. Varoluşçu Kuramlar	33
2.16. Yalnızlık Nedenleri	34
2.16.1. Kişilik ve Yalnızlık	34
2.16.2. Aile ve Yalnızlık	35
2.17. Yalnızlık Türleri	36
2.17.1. Triad Yalnızlık	37
2.17.2. Duygusal Yalnızlık	37
2.17.3. Derin Yalnızlık	38
2.17.4. Sosyal Durum Yalnızlığı	38
2.18. Yalnızlık ve Suç	39
2.19. Yalnızlık ve Madde Kullanım Bozuklukları	40
2.20. Benlik Saygısı	41
2.21. Düşük ve Yüksek Benlik Saygısı	44
2.22. Benlik Saygısı ve Suç	47
2.23. Benlik Saygısı ve Madde Kullanım Bozuklukları	49
2.24. Benlik Saygısı ve Yalnızlık	50
3. YÖNTEM	52
3.1. Evren ve Örneklem	52
3.2. Araştırmanın Deseni	52
3.3. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi	52
3.4. Araştırma Verilerinin Analiz Yöntemi	54

4. BULGULAR.....	55
4.1. Betimsel Analizler	55
4.2. Korelasyon Analizi	58
4.3. Hipotez Testleri.....	59
5. TARTIŞMA.....	67
5.1. Kısıtlılıklar	72
5.2. Öneriler	72
6. KAYNAKÇA.....	74
7. EKLER	84
Ek 1- İzin Formu	84
Ek 2- Çalışma Onay Formu	86
Ek 3- Sosyodemografik Form	87
Ek 4- UCLA Yalnızlık Ölçeği	92
Ek 5- Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.....	93
ÖZGEÇMİŞ	95

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Sosyodemografik Değişkenlerin Dağılımı.....	55
Tablo 2. Araştırmanın Bağımlı Değişkenleri ve Bazı Demografik Bilgiler için Betimleyici İstatistiksel Tablo.....	57
Tablo 3. Değişkenler Arası Korelasyon Analizi	58
Tablo 4. Ceza İnfaz Kurumu Öncesi Çalışma Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi	59
Tablo 5. Ceza İnfaz Kurumu Öncesi Kiminle Yaşanıldığı Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi.....	59
Tablo 6. Para Gönderilmesi-Gönderilmemesi Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi	60
Tablo 7. Çocuk Sahibi Olma-Olmama Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi.....	60
Tablo 8. Madde Kullanım Bozukluğu Varlığına Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi.....	61
Tablo 9. Romantik İlişki Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi.....	61
Tablo 10. Ceza İnfaz Kurumu Öncesi Madde Kullanım Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi.....	62
Tablo 11. Medeni Duruma Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi.....	62
Tablo 12. Öğrenim Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi.....	63
Tablo 13. Gelir Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi.....	63
Tablo 14. Anne-Baba Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi.....	64
Tablo 15. Ziyaret Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi.....	64
Tablo 16. İletişim Sıklığı Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi.....	65
Tablo 17. Madde Kullanım Nedenine Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi.....	66
Tablo 18. Madde Kullanım Bozukluğunun Yalnızlık Ve Benlik Saygısına Etkisinin Tek Yönlü MANOVA Analizi İle İncelenmesi	66

KISALTMALAR

Akt	: Aktaran
APA	: American Psychological Association
DSM	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
EKG	: Elektrokardiyografi
EMCDDA	: European Monitoring Center for Drug and Drug Addiction
n	: Kişi Sayısı
SPSS	: Statistical Package For Social Sciences
ss	: Standart Sapma
$\bar{x}$	: Ortalama

1. GİRİŞ

Hükümlüler işledikleri suçların cezasını çekmek için ceza infaz kurumlarında bulunmaktadır. İşledikleri eylemleri türü, şiddeti ve boyutuna göre çeşitli cezai yaptırımlar uygulanmaktadır (Rahimov, 2014). Suçun ardından gelen hükümlülük ve özgürlükten kısıtlanma bireylerde ciddi psikolojik etkilere neden olabilir. Çalışmalarda suçlu bireylerin benlik saygısının düşük olduğu, kendileri hakkında olumsuz bir imaj oluşturdukları (Sankır, 2014; Seyhan ve Zincir, 2009) ve gerek ceza infaz kurumlarında duruma uyum sağlayamama ve hükümlü olmanın getirdiği kısıtlılıklar gerekse sonrasında toplumsal hayatta insanların bireyden uzaklaşması sonucu hükümlülerde yalnızlık gözlenebileceği belirtilmiştir (Şen, 2000).

Cezaevlerinde bulunan hükümlüler arasında madde kullanım öyküsü olanlar da bulunmaktadır. Madde kullanımı yasalarda suç olarak nitelendirildiği için kullanan bireyler suçlu olarak görülmektedir (Alpay ve ark., 1995). Madde kullanımı öyküsü olan bireylerde benlik saygısında düşüş ve kendini yalnız hissetme görülebilir. Bireyler yalnızlıklarını madde kullanımı ile bastırmaya çalışmakta (Özkürkçügil, 1998) veya madde kullandıkları için toplumdan soyutlanıp yalnızlık çekmektedirler (Aksoy ve Ögel, 2005). Yapılan çalışmalarla madde kullanım bozukluğu olan bireylerde düşük benlik saygısı, azalmış ilgi ve olumsuz başa çıkma becerileri gibi durumlar gözlenmiştir (Toker, 2008).

-Çalışma Konusunun Seçilmesi: Konu geniş bir alan dizin taraması sonucu seçilmiştir. Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin psikolojik durumları ve bunun ile ilgili güncel bilgilerin alan dizine kazandırılmasının faydalı olacağı düşünülmüştür. Yapılan araştırmanın konusu ceza infaz kurumlarındaki madde kullanım bozukluğu olan ve madde kullanmamış olan hükümlülerin benlik saygısı ve yalnızlık düzeylerinin araştırılmasıdır.

-Çalışmanın Amacı: Araştırmanın temel amacı madde kullanım bozukluğu olan ve madde kullanmamış olan hükümlülerin benlik saygısı ve yalnızlık düzeylerinin karşılaştırılmasıdır. Diğer yandan araştırmacı tarafından belirlenen sosyodemografik değişkenlere göre hükümlülerin benlik saygısı ve yalnızlık düzeyleri arasındaki farklılık incelenmiştir. Madde kullanım bozukluğunun hükümlülerin benlik saygısı ve yalnızlık düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesinin ceza infaz kurumlarında yaşanan sorunlara ve hükümlülerin hükümlülük sonrası hayatlarına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

-Çalışmanın Önemi: Hükümlülük özgürlüğün yoksunluğu anlamına geldiği için bireyin psikolojik durumu üzerinde etkisinin olduğu düşünülmektedir (Kızmaz, 2015). Bu çalışma alan dizine madde kullanım bozukluğu olan ve madde kullanmamış olan hükümlülerin benlik saygısı ve yalnızlık düzeyleri konusunda bilimsel ve güncel bilgiler sağlayacaktır.

-Çalışma Planı: Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmaya giriş yapılmış ve amaç belirtilmiştir. İkinci bölümde kuramsal çerçeve ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde yöntem ve kullanılan araçlar açıklanmıştır. Dördüncü bölümde analizler sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur. Beşinci bölümde bulguların alan dizin çalışmaları ile desteklendiği tartışma bölümü yer almaktadır.

.-Araştırmanın Hipotezleri: yapılan çalışmada şu hipotezler sınanmıştır:

H₁: Madde kullanım bozukluğu olan ve madde kullanmamış olan hükümlülerin yalnızlık düzeyleri farklılık gösterir.

H₂: Madde kullanım bozukluğu olan ve madde kullanmamış olan hükümlülerin benlik saygısı düzeyleri farklılık gösterir.

H₃: Sosyodemografik değişkenlere göre hükümlülerin benlik saygısı ve yalnızlık düzeyleri farklılık gösterir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Suç ve Suçlu Kavramları

Suç ve suçlu kavramları, farklı kültürlerde içinde bulunduğu toplumun değer ve yargılarına, zaman dilimine, eğitim düzeyine, çevresel faktörlerine ve birçok değişkene göre farklı şekillerde adlandırılmıştır. Evrensel ve tüm uygarlıklar için geçerli (durağan) bir tanımı bulunmamaktadır. Teorik çerçevede suç, toplumun değer ve yargılarının, yasa koyucular tarafından konulan kuralların ve içinde bulunduğu toplumun adalet sisteminin dışına çıkan davranışa verilmiş olan isim olarak tanımlanır (Burkay, 2008).

Suç kavramlarını ve yasaları, ortak ahlaki ve kültürel yapıya sahip bir arada yaşayan insanlar, toplumsal düzeni sağlamak amacıyla oluşturmuştur. Toplumsal yasalar ile sınırları çizilmeyen eylem, o toplumda suç olarak adlandırılmaz (Cohen ve Topçuoğlu, 2014). Örneğin, batı olarak adlandırılan medeni hukuka ve insan haklarına değer veren toplumlarda idam cezası bir insanlık suçu iken, bir başka toplumda idam cezası, adalet sistemi içerisinde adlandırılan yasa koyucular tarafından bir ceza şekli olarak görülmektedir (Burkay, 2008).

Anu Leps'e göre; suç içeren davranışlar birleşerek bir bütün olan suçluluk kavramını oluşturur. Bir tarihsel dönemde belirli bir kesimin geleneklerinin dışında olan ve yasalarla suç olarak adlandırılan davranış, başka bir tarihte suç olarak adlandırılmamaktadır. Bu yüzden suçlu kavramı da suç ile birlikte zaman içerisinde şekil değiştirmektedir. Suçlu kavramı, suç olarak özelleşmiş bir kavram olmayıp bireyin yasalara karşı gelen davranışlarının sonucudur (Rahimov, 2014). Toplumbilimciler ise suç ve suçlu kavramını Leps'den farklı açıklamıştır. Toplumbilimcilere göre suçluluk, bireyin toplumsal kuralların dışına çıkması ve toplumun onaylamadığı davranışa yönelmesi iken suç bireyin çevreye, kültüre ve topluma uyum sağlayamamasının bir sonucudur (Menteşe, 2012).

Uygar toplumlarda yasa koyucular, devletin mal ve güvenliğini, halkın birlik ve beraberliğini, bireysel hayat ve kamu düzenini, toplumun maddi, manevi ve ekonomik unsurları korumak için belirli kurallar koymaktadır. Otorite tarafından konulan kurallara uymayan ve toplumun ahlaki yapılarına zarar veren eylemi gerçekleştiren birey suçlu sayılmaktadır (Bilgiç, 2014).

Suç olgusu bireyin iç dünyasına, dış dünyayı algılayış biçimine ve çevresel koşullarına göre değişkenlik göstermektedir. Devamlı değişen, kendini geliştiren, dinamik bir yapının olduğu dünyada suç haritası, bireysel ve toplumsal farklılıkları göz ardı ederek çıkarılamaz ve tek bir kuram ile suç ve suçlu kavramı açıklanamaz (Güllü, 2014).

Suç ve sapkın davranış birbirlerine karıştırılmaktadır. Toplum içerisindeki kurallara uymayan, değişen koşulları yakalayamayan ve çoğunluğun normal olarak adlandırdığı davranış kalıbı dışındaki eyleme sapkın davranış denilmektedir (Erkan ve Erdoğan, 2006).

Sapkın davranış, çoğunluğun karşı çıktığı ve yadırgadığı davranış iken; suç, adalet sistemindeki kuralların dışına çıkan ve sonucunda bir yaptırım olan davranıştır (Çakmak, 2015). Sapkın davranış ve suç kavramları, toplulukların oluşmasıyla birlikte var olmuştur. İnsanı ve toplumu inceleyen her türlü rasyonel, pozitif ve normatif bilimlerin ilgisi çekmesinden dolayı suç kavramı zengin bir alan dizine sahiptir (Erkan ve Erdoğan, 2006).

Alan dizin çalışmalarının çoğundaki ortak nokta ise; etik tutarlı kuralları olan sosyal çevrenin gücüne atıfta bulunmasıdır (Gardner ve Bekar, 2008). Suç eyleminin ortaya çıkmasına sebep olan birçok unsurun bulunması ve suçun zaman içerisinde bireye ve topluma daha fazla zarar verici hale gelmesinden dolayı birçok bilimsel alanın ilgisini çekmeye devam etmektedir (Yıldız ve ark., 2010).

2.2. Suç ve Suçluluk Kavramını Açıklayan Teoriler

Suç ve suçlu kavramlarının dinamiklerine bakıldığında pek çok değişken tarafından etkilendiği görülmektedir. Suç ve suçlu kavramlarının oluşumunda biyoloji, çevre ve bilinç gibi değişkenler rol oynamaktadır. Bu bölümde suç ve suçluluk kavramlarını açıklayan teorilere yer verilmiştir.

2.2.1. Psikolojik ve Psikiyatrik Teoriler

Sigmund Freud'un kurucusu olduğu psikoanalitik kurama göre; suç, alt benlik (id), benlik (ego) ve üst benlik (süper ego) ile bağlantılıdır. Alt benlik, doğuştan gelen ve basit davranış örüntüleri oluşturan dürtülerden ve içgüdülerden meydana gelir. Alt benliğin getirmiş olduğu suç işleme, üst benliğin suçluluk duygusu ve benliğin dengeleyici rolü karşısında baskın ise birey suç davranışına yönelebilir. Alt benliği aşırı gelişmiş, vicdani, ahlaki ve toplumsal duyguları gelişmemiş, suç kavramını gerçeklikle bağdaştıramayan bir kişi dürtüsel davranışlar sergileyebilir ve bu davranışlar suç unsuru taşıyabilir (Demirbaş, 2002).

Erik Erikson'un kurucusu olduğu psikososyal gelişim kuramına göre, kimlik karmaşası yaşayan, olumlu kimlik geliştiremeyen, sosyal-kültürel ve ekonomik koşullardan ve arkadaş gruplarından olağan dışı etkilenen bireyler suç davranışına yönelebilir. Rol-model aldığı kişinin kurallarını benimsemesi sebebiyle veya arkadaş grubu içerisinde kabul görmek adına kişi suç işleyebilir (Hesapçıoğlu ve Yeşilova, 2008).

Eysenck'in operant koşullanma kuramı çerçevesinde suç ve suçluluk kavramı; kişilik farklılıklarındaki nedenlere ve kişilik faktörlerine, ödül ve ceza sistemine bağlı olarak açıklanmıştır. Ödül ve ceza sisteminin, istenmeyen davranışı caydırıcı özelliğini bireyin içselleştirilememesi ile suçluluğu bağdaştırmıştır. Üst benliğin içe dönük kişilik özelliği geliştirecek şekilde düzensiz gelişmesi sonucu kaygıları fazla, duyguları ağır basan nevrotik bireylerin ortaya çıkması ve aynı zamanda bu bireylerin dışa dönük davranış örüntüsü sergilemesi sonucunda birey suç işlemeye yatkın hale geleceğini savunmuştur (Kaner, 1978).

Egvind Obik, psikolojik açıdan ele aldığı suçluları, suç işleme iradelerine göre üçe ayırmıştır: zayıf, orta ve özel çaba gösteren suç işleme iradesine sahip olanlar. Hans W. Gruhle de beş ayrı bölümde incelemiştir: suça eğilimli olanlar, ruhsal zayıflığı bulunanlar, suç işlemeye istekli olan suçlular, onur ve saygı dolayısıyla suç işleyenler ve ihtiyacını karşılamak amacıyla suç işleyenler. Bireylerin suç işlemeye istekli kişilik yapısına sahip olmasının onları suç işlemede profesyonelleştireceği belirtilmiştir (Demirbaş, 2002).

2.2.2. Bireysel Teoriler

Bireysel teoriler içinde 4 yaklaşım suç ve suçluluk kavramını açıklamıştır. Klasik yaklaşım göre yasalar adalet sisteminin temelini oluşturmuştur. Yasalar tarafından belirtilmemiş, adalet sistemi içerisinde yer almayan hiçbir davranış suç olarak adlandırılmaz, ceza verilemez ve aynı şekilde cezalandırılmaz. Neo-klasik yaklaşıma göre aynı tür suçu işleyen herkese, aynı cezanın verilmesini reddetmiş, cezanın suçlu bireye göre değişmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Suçluyu bilimsel olarak inceleyen pozitif yaklaşıma göre suçlu davranışı, biyolojik farklılığın, psikolojik değişkenlerin ve sosyal çevrenin özelliklerine göre yorumlanmalı ve bireye ceza bu faktörler dikkate alınarak verilmelidir. Coğrafi yaklaşım ise suçun; mevsimsel koşullara ve bulunduğu yere göre incelenmesi gerektiğini savunmuştur (Burkay, 2008).

2.2.3. Sosyolojik ve Sosyo-Psikolojik Teoriler

Sosyolojik ve sosyo-psikolojik teorilere göre suç kavramı, toplumun içinde bulunduğu ekonomik ve kültürel farklılıklardan doğan sınıf ayrımları, statü farklılıkları, sosyal çevrenin etkisi ve şehir hayatı parametreleri ile açıklanmıştır. Sosyo-ekonomik durumu düşük olan birey, sosyo-ekonomik durumu normal veya yüksek olan kesime geçmek için, çevresel faktörlerden ve yetişme tarzlarından doğan yanlış yönlendirmeler sonucu suç işlemektedir (Güllü, 2014).

Bir diğerk bakış açısı suçı, değışen çevre koşullarına kültürel olarak uyum sağlayamayan insan davranışı olarak açıklar. Amerika Birleşik Devletlerinin Chicago eyaletinde yapılan çalışmalara göre, toplumun birlik ve bütünlüğünün olmadığı, insanların bireyselleştiği kentlerde oluşan toplumsal gruplaşma suç içeren eylemin ortaya çıkmasında büyük rol oynar (Menteşe, 2012).

Chicago modeli şehir merkezlerinde suç oranının fazla olmasını, nüfusun ekonomik ve mekânsal yönden şehrin kapasitesinin üzerinde olması ile bağdaştırmıştır. Suçun şehir ve kırsal merkezlerdeki farklı oranlarını dengelemek amacıyla Chicago projesi geliştirilmiştir. Bu projeye göre kırsal bölgelerde bulunan gençlerin konut, iş ve eğitim gibi faktörlerin iyileşmesiyle suç işleme oranının düşeceğini savunmuştur. Suçun sebeplerini, çarpık kentleşme ve güvenlik mercilerinin yetersizliği, yalnızlaşan bireyler, nüfusun fazla olduğu bölgelerde yeterli imkânlarının olmaması, göç eden bireylerin yeni çevreye uyum sağlayamaması, alt kültür kavramının çıkmasıyla toplumsal dışlanmaların meydana gelmesi ile ilişkilendirmiştir (Gökulu, 2010).

Sosyo-ekonomik açıdan batı toplumunu incelendiğinde suçluların çoğunluğunun alt sınıfa mensup kişiler olduğu görülmüştür. Bunun nedeni olarak sosyoekonomik açıdan zirvede bulunan insanların, en altta bulunanlara oranla daha fazla fırsata sahip oldukları, ekonomik olarak belirli bir seviyede oldukları için baskı mekanizmalarına karşı direnebilecek deneyimlerinin olduğu, yargı mercilerine karşı haklarını bilen ve savunabilen kişiler olmaları gösterilmiştir (Cohen ve Topçuoğlu, 2014).

Albert Bandura'nın öncülerinden biri olduğu sosyal öğrenme kuramı, suç olgusunu aile bireylerine, sosyal çevre ve birey için önemli kişilerin düşüncelerine değinerek açıklamıştır. Suça yatkın aile bireyleri çocukların üzerinde toplumsal ahlaki yapıyı tam olarak öğretemedikleri için suça eğilimli bireyler oluşmaktadır. Sosyal öğrenme kuramı suça yönelten sebepleri ise ahlaki unsurların yetersizliği, aile fertlerinden veya model alınan kişilerden öğrenilen davranışlar olarak belirtmiş ve bu davranışların bireyi suç işlemeye eğilimli hale getirdiğini savunmuştur (Topses, 2013).

2.2.4. Biyolojik Teoriler

Suç unsurunu araştıran biyolojik kuramın öncülerinden C. Lombroso'ya göre suç, canlıyı oluşturan yapıların sonucudur ve canlının doğasından kaynaklanır. Suç, doğuştan gelen bazı fiziksel anormalliklerden kaynaklanan istem dışı davranışın bir ürünüdür. Neo-Lombrosian teoriler, fiziksel farklılıklara göre suça yatkınlığı ifade etmeye çalışmışlardır. Antik Çağ'da çirkin yüzün ve bozuk beden imajının, kötülük ile ilişkili bulunduğu da alan dizinde bulunmaktadır (Menteşe, 2012). Vücut şekillerine göre insanları 3 tipe ayırarak bu kişiler hakkında genel bir bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Piknik tip olarak adlandırılan yuvarlak yüzlü ve kilolu bireylerin genellikle uyumlu oldukları ve manik depresif olabilecekleri üzerinde durulmuştur. Arsenik tipin zayıf bireyler oldukları ve içe dönük özellik sergiledikleri bunun aksine atletik tipin, kaslı ve orantılı vücut yapısında oldukları, aktif ve saldırganlığa eğilimli olabilecekleri ve bu iki tipinde psikotik bozukluklara yatkın olabileceği bildirilmiştir (Menteşe, 2012).

Biyolojik kuramın savunucularına göre suç, sinir sisteminde bulunan kalıtsal farklılıkların ve genetik faktörlerin davranışa yansımalarıdır. Suçu düşük zeka seviyesi, serotonin eksikliği, yüksek testosteron düzeyi ve prefrontal kortekste anormallikler gibi nörobiyolojik faktörlere değinerek açıklayan çalışmalar vardır (Yalçın ve Erdoğan, 2013).

Kromozom yapısı ve suç olgusu arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Cinsiyeti belirleyen X ve Y kromozomlarıdır. XY erkek, XX kadın cinsiyet kromozomlarıdır. XYY ve XXY gibi kromozom anormalliklerinin suç ile ilişkisi incelenmiştir. XYY kromozom şekline sahip olan bireylerin uzun boylu, kaslı, iri, dürtüsel, agresif ve saldırganlığa eğilimli oldukları üzerinde durulmuştur. Fazladan Y kromozomunun fazladan X kromozomuna göre saldırganlığı daha çok etkilediği düşünülmektedir (Demirbaş, 2002).

2.3. Suçluların Psikolojik Özellikleri ve Kişilik Yapıları

Suçluların psikolojik özellikleri üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde bireylerin benlik saygısı, yalnızlık düzeyleri, madde kullanımı ve kişilik yapıları ile ilgili araştırmalar yapıldığını görülmektedir.

Benlik saygısı kişilerin duygusal iyilik halini belirleyici bir faktör olarak görülmektedir. Özellikle benlik saygısı düzeylerinin kişilerin problemlili davranışlara eğilimi konusunda belirleyici olduğunu savunan araştırmalar mevcuttur (Alikashioglu ve Ercan, 2009). Benlik saygısı düzeyinin kişilerin alkol ve madde kullanımı konusunda belirleyici olduğunu öne süren çalışmalar, kişilerin benlik saygısı düzeylerinin hayatta karşılaştıkları zorluklar ve stres faktörüne yönelik tutumlarını belirlediğini ve bu bağlamda telafi edici veya rahatlatıcı davranışların görülmesinde etkili olabilecek bir unsur olduğunu bildirmişlerdir (Dil ve ark., 2015).

Benlik saygısı ile ilgili tanımlardan yola çıkarak benlik saygısının genel olarak üç anlam taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bu anlamlar ise; kendini kabul etme, kendini sevme ve yeterliliklerdir (Oktan ve Şahin, 2010). En önemli benlik saygısı yordayıcıları ise hareketlilik ve motivasyondur (Doğan ve Eryılmaz, 2013).

Cezaevlerinde yalnızlık ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında psikoloji alan dizininde sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. İzmit Kapalı Cezaevi'nde 21'i kadın ve 365'i erkek toplam 386 mahkûmla yapılan bir çalışmanın sonuçları incelendiğinde kadınlarda, yaşlı kişilerde, öncesinde tek olarak yaşayan bireylerde, hiç ziyareti olmayanlarda, insana yönelik suç işlemiş olanlarda, geçmişte suç işlemiş olanlarda ve yüksek depresyon puanı olanlarda yalnızlık puanının yüksek olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi, cezaevinde geçirilen süre ve suçun türü ile yalnızlık düzeyleri arasında ilişki görülmemiş, kendine zarar verici ve intihar eğilimi olmayan ve boş zamanları değerlendirici uğraşı faaliyetlerine katılım gösterenlerde yalnızlık ortalamasının düşük olduğu belirtilmiştir (Özkürkçügil, 1998).

Suç davranışı üzerine geliştirilen teoriler suç davranışının nedenlerini farklı anlamlarda sorgulamışlardır. Kimi teoriler suç davranışının nedenini bireysel faktörler olarak görmüş, kimi psikolojik, kimi çevresel, kimi biyolojik farklılıklar, kimi ise sosyolojik faktörler olarak ele almıştır. Ancak suçu tek bir faktörle açıklamanın mümkün olmadığı da gerçektir. Suç multidisipliner bir olgudur. Suçun oluşumunda bireysel, psikolojik, sosyo-ekonomik olmak üzere birçok faktör etkilidir. Bu anlamda suç olgusu bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır (Burkay, 2008).

Kızmaz (2015) yaptığı çalışmada hükümlülerin cezaevinde karşılaştıkları olumsuz durumların onları topluma karşı saldırgan yaptığını ve daha acımasız kılabileceğini, cezaevinde kalınan sürede hükümlülerin suç işlemeyi öğrendiklerini belirtmiştir. Sosyal hayata geri dönen hükümlülerinin cezaevi arkadaşları ile ilişkilerine devam etmeleri ve bu nedenle toplumca suç olarak nitelendirilen eylemleri sıradan ve normal olarak görmelerinde cezaevinin sahip olduğu suçluluk potansiyeli kavramına dikkat çekilmiştir.

Hollin (2001)'e göre suç işleyen kişilerde, antisosyal kişilik bozukluğu olduğu düşünülmektedir. Antisosyal kişilik bozukluğu olan kişilerde toplumsal kurallara uymama, dürtüsel davranışlar sergileme ve öfke sorunlu yaşama görülmekte ve bu durumlar suç için uygun ortamı oluşturmaktadır (Akt.: İşbakan, 2011).

Mahkûmlar arasında ruhsal bozukluk hızlarının yüksek olması ruhsal bozukluklar ile suç eğilimi arasındaki ilişkiye duyulan eğilimi artırmıştır. Bu ilişki çokça tarif edilmiştir ancak cezaevlerinin bir ıslah kurumu olarak ya da ruh sağlığı sistemi içindeki sınırları henüz net değildir (Aydın, 2015).

Türkiye’de ve yurt dışında yapılan çeşitli çalışmalarda suçun, genç yaşlarda, genellikle bekar, eğitimi ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük ve çoğunlukla mağdurun tanıdığı ve yakın çevresindeki, bir bölümü çeşitli psikiyatrik tanısı olan erkekler tarafından işlendiği düşünülmektedir (Cantürk ve Sermet, 2010).

Psikiyatrik bozukluklar ve suç arasındaki ilişki uzun zamandır araştırmacıların ilgi odağıdır. Yapılan çalışmalarda, bazı psikiyatrik bozukluklarda kişilerin suça yöneliminin daha olası olduğu ve bu kişilerin sayılarının cezaevi içinde arttığı belirtilmiştir. Bu kişilerin suç işleme davranışlarının altında temel olarak yaşadıkları psikiyatrik bozukluk yatmakta ve bu durumun düzelmemesi durumunda bireyler cezaevi sonrasında benzer davranışları sergilemeleri yönünden risk taşımaktadırlar (Özkürkçügil, 1998).

2.4. Hükümlülük ve Ceza İnfaz Kurumları

Devlet, iç ve dış etkenler sebebiyle ulusun adalet, eşitlik, hak ve hürriyetini kanunlar çerçevesinde korumak amacıyla bir araya gelmiş siyasal bir birliktir. Devlet kanun, kural ve düzen içerisinde toplumun hak ve hürriyetini gözetmekte olup, kanun ihlali sonucunda bir yaptırım uygulamaktadır (Doğan, 2005).

Toplumun düzenini bozan sapkın insan davranışının, suç olarak adlandırılıp bir cezai yaptırımı olması için devletin mahkemeleri tarafından konulmuş ceza kanunlarıyla tanımlanmış olması gerekmektedir. Her toplumun kendine özgü bir adalet sistemi vardır. Bireyler sürekli etkileşim içinde oldukları toplumda daha huzurlu ve güvenli yaşamak adına, denetleyici rolü olan devlet lehine, hukuk çerçevesinde bazı özgürlüklerinden vazgeçmektedirler. Cezalar ise bireylerin vazgeçtiği özgürlüklerinin bir başka birey tarafından istismar edilmesini engellemek amacıyla konulmuştur. Suçu önlemek ve toplum içerisinde suçun caydırıcı bir unsur haline gelmesi amacıyla yasalar çerçevesinde cezalar verilmektedir (Çakmak, 2015).

Ceza hukuku, cezaevleri ve tutukevlerinde kalan suç işlemiş bireyleri, suç unsurlarından caydırıcı ve uslandırıcı bir yol izlemektedir. Demokratik hukuk devleti, kanunlar tarafından şekillenmiş kurallar çerçevesinde tüm bireylerin eşit ve özgürce haklarından yararlanabilmesini ve hukuki kuralların ihlali halinde kişinin cezalandırılmasını sağlar (Şen, 2000).

Alan dizinde yer alan genel tanıma göre işlediği bir suçtan tutuklanan ve hüküm giyen kişilere hükümlü, suç işlediği kesinleşmeyen ve yeterli deliller toplanması amacıyla tutulan, yargılama süreci devam eden kişilere tutuklu denilmektedir. Hapsetme, suç işleyenleri cezalandırma şekli olup diğer vatandaşları suç işleyen kişilerden korumak ve suçtan uzak tutmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Altında yatan temel amaç ise suç işleyen bireyi iyileştirip toplumla uyumlu hale getirmek, olumlu ıslah etmektir (Giddens, 2016). Othmani (2003)'e göre bu amaç kriminal adalet politikasının temel unsurunu oluşturmuş olup 1945 yılından itibaren şekillenerek ceza infaz kurumlarında uygulanmaya başlamıştır (Akt.: Kızmaz, 2015).

Kriminolojik tarihe bakıldığında 18'inci yüzyıl ve 19'uncu yüzyılda klasik ve pozitif yaklaşımların fikirleri görülmektedir. 18'inci yüzyıl ortalarında doğan klasik yaklaşıma göre kusura göre ceza verilmesi savunulur iken 19'uncu yüzyıl sonlarında pozitif yaklaşımın, serbest iradenin olmadığı ve suçlunun tedavi edilmesi ile suçun önlenebileceği düşüncesi ortaya çıkmıştır. 20'inci yüzyıl da her iki yaklaşımda ceza infaz kurumlarında benimsenmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra suçlu, mağdur toplum ve sosyal ilişkilerin bir arada etkileşim halinde oldukları savunulmuştur (Demirbaş, 2001).

Tarihteki cezalandırma biçimlerine bakıldığında 17'nci yüzyılda işlikler bulunmaktadır. İşliklerde bulunan insanlara yemek verilmektedir ve bu insanlar aşırı derecede çalışmaya zorlanmaktadır. Bu yerler zamanla yaşlıların, akıl hastalarının ve kimsesiz gruplarında bulunduğu yerlere dönüşmüştür. 18'inci yüzyıl boyunca hapishaneler, hastaneler ve akıl hastaları yavaş yavaş ayrılmıştır. Cinayet bireyin haklarına yapılan saldırı olarak tanımlanmış ve en ciddi suç olmuştur. 19'uncu yüzyıla kadar devam eden temel cezalandırma biçimi ise halka açık alanlarda insanları zincirlemek, kamçılar veya asmak iken 20'inci yüzyılda hapishaneler disiplin içinde suçluların eğitildiği yer olarak düşünölmeye başlanıp zamanla halka açık biçimde cezalandırma uygulaması kaldırılmıştır (Giddens, 2016).

Kanunlar çerçevesinde ceza alan hükümlülerin, cezaların infaz edildiği yer olan hapisaneler, Türkiye’de cezaevi, ıslahevi, ceza ve tevkif evleri, ceza infaz kurumu ve tutukevi olarak da adlandırılmaktadır. Türkiye de ceza infaz kurumları ve tutukevleri cezanın infaz edilmesi ya da suçlunun tutukluluğuna karar verilmesi kararı uygulanması aşamasında birbirinden bağımsız yerlerde bulunmamaktadır. Ceza infaz kurumlarında cezası kesinleşmiş ve özgürlük hakkı kısıtlanmış kişilerin cezaları infaz edilmekte iken tutukevlerinde tutuklama emri verilmiş, suç işlediğine dair kuvvetli kanıtlar bulunan ceza hükmü kesinleşmemiş kişiler bulunmaktadır (Kurt, 2007).

Bir tanıma göre, ceza infaz kurumları, tutuklular ile hükümlülerin, bütün insanlığı ilgilendiren hukuk kuralları ve ulusa özgü infaz kanunları ile saptanmış kurallar doğrultusunda cezalarını infaz etmek için mimari yapılarına ve güvenlik önlemlerine göre barındıkları devlet kurumlarıdır. Kurum içerisinde sağlık ekibinin, eğitim ve iyileştirme biriminin ve sosyal hizmetlerin sunulduğu kanunlar çerçevesinde ayrı bir işleyiş biçimi ve memuru olan kurumlardır (Sağlam, 2002).

16’ıncı yüzyılda başlayan ve günümüz de halen değişime devam eden ceza infaz kurumlarının mimari yapısı, tıp, psikoloji, sosyoloji ve adalet sistemi gibi birçok teknik birim başta olmak üzere sosyal, ekonomik ve kültürel koşullardan etkilenmiştir (Sağlam, 2003).

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun İkinci Bölümünde Ceza İnfaz Kurumu Türleri 8 ile 15 maddeler aralığında; kapalı ceza infaz kurumu, yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumları, kadın kapalı ceza infaz kurumları, çocuk kapalı ceza infaz kurumları, gençlik kapalı ceza infaz kurumları, açık ceza infaz kurumları ve çocuk eğitim evleri olarak sınıflandırılmıştır (Çolak ve Altun, 2008).

Kapalı ceza infaz kurumlarının içerisinde ve dışarısında sıkı güvenlik önlemleri alınmaktadır. İç ve dış güvenlik sistemleri ile hükümlünün firarının engellenmesi ve dış tehditlerden korunması amaçlanarak iyileştirme ve topluma uyumlu hale gelmesi tasarlanmıştır. Cezaevinin dış mimarı yapısında kalın, yüksek duvarlar jiletli teller ile çevrelenmiş olup kamera, alarm sistemleri bulunmaktadır. Cezaevi içerisinde gerekli olan tüm üniteler ve birimlerde çalışan personeller düşünülmüş olup fiziki şartlar sağlanmıştır. Mimarî yapılarına, mahkûm kapasitelerine ve kuruluş yıllarına göre; A, K, M, L gibi isimler almıştır (Sağlam, 2003). Açık ceza infaz kurumlarında dış güvenlik sistemleri bulunmamaktadır. İç güvenlikten sorumlu personel ile iyileştirme ve meslek edinmeye yönelik faaliyetler düzenleyen birimler bulunmaktadır. Farklı alanlarda iş kolları bulunmaktadır ve çalışmak mecburidir. Hükümlünün sorumluluk bilincini arttıran kurumlardır (Kurt, 2007).

2.5. Bağımlılık Yapan Maddelerin Kısa Tarihçesi

Madde kullanımı insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlar ham olarak yetiştirilen maddeyi işleyerek merkezi sinir sistemini etkiler hale getirmiştir. Zamanla maddenin insanları etkilediği görülmüştür. İnsan bilincinde meydana getirdiği etkiler farklı duygulara ve davranışlara sebep olduğu andan itibaren maddenin bağımlılık derecesinde kullanımı artmıştır. Toplumda biyolojik, psikolojik ve sosyal bir sorun haline gelmiştir (Beyazyürek ve Şatır, 2000). Bu noktadan itibaren toplum için yeni bir sorun alanı olan madde kullanımı ortaya çıkmıştır.

M.Ö. 2000 yıllarında Hammurabi Kanunlarında bulunan maddelerden birinde alkol kullanımı ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Mezopotamya ve Akdeniz ülkelerinde yaşamış olan topluluklarda alkollü içkilerin çok eskiden beri kullanıldığı bilinmektedir (Uzbay, 2009).

Bağımlılık yapıcı diğer maddelerden esrar ve afyon ilk olarak M.Ö. 1500'lü yıllarda Mezopotamya'da ağrı kesici olarak kullanılmış ve dünyaya yayılmıştır (Toprak ve ark., 2010). Dios-Curdies ilk defa afyonun fiziksel etkilerini tanımlamış ve fazla dozda alındığında ölümcül olabileceğini tespit etmiştir. Buna ek olarak Babillerin, Mısırlıların ve Sümerlilerin de haşhaşın ağrı kesici ve yatıştırıcı etkilerini tedavi amaçlı kullandıkları bilinmektedir. Tıbbın babası olarak bilinen Hipokrat, haşhaşı ilaç olarak kullanmıştır (Solgun, 2002).

Madde kullanım bozukluğunda en tehlikeli madde olan kokain; Güney Amerika da yetişen koka bitkisinin yapraklarının işlenmesi sonucu ortaya çıkan bir maddedir. Sakinleştirici, enerji verici ve tokluk hissi uyandıran etkileri vardır. Psikolojinin öncülerinden olan Freud morfin yerine kokaini ilaç olarak önermiştir. Bağımlılık yapıcı maddeler toplumsal etkilerinin yanında küresel yıkıcı sonuçlar da doğurmuştur. Dünya devletlerinde madde kullanımı ticaret unsuru haline gelmiş ve savaş nedenine dönüşmüştür. Çin hükümeti ile İngiliz kaçakçıları arasında 'afyon savaşları' çıkmıştır (Tuncer, 2011).

2.6. Türkiye'de Bağımlılık Yapan Maddelerin Kısa Tarihçesi

Türkiye'de bağımlılık yapan maddelerin tarihçesi Türklerin Anadolu'ya göç ettikleri tarihlere uzanmaktadır. 11'inci yüzyılda Anadolu'ya göç eden Türkler de, haşhaş üretimini öğrenmişlerdir. Osmanlı döneminde Rumlar ve Ermeniler ile birlikte özellikle Anadolu ve Ege bölgelerinde haşhaş üretimi yapmışlardır. Haşhaşın tohumunu hayvansal besin olarak, sapını duvar örmek için ve yağını ekmek yaparken kullanmışlardır (Özmen, 2009).

Osmanlı tarihinde madde kullanımının önüne geçmeye yönelik alınan tedbirler mevcuttur. Osmanlı hükümdarı Fatih Sultan Mehmet (II. Mehmet) kanunnamesinde uyuşturucu madde kullananlarla ilgili bir madde bulunmaktadır (Yılmaz, 2003).

Esrarın şuur kaybına sebep olduğu ve bunu içen bazı tarikat üyelerinin dini ulemaya vaki olan sır ve alametlere erdiğini düşünerek dini istismar ettikleri söylenmiştir. Esrar içenlerin sürgün edilerek veya küreğe konarak cezalandırılacağına dair hüküm olduğu bildirilmektedir (Yılmaz, 2003). Madde kullanımının sorun olarak görülmesi ve kesin olarak önlenmeye çalışılması 17'inci yüzyılda Osmanlı Devletinde karşımıza çıkmaktadır. IV. Murat döneminde tüm uyarıcı maddeler yasaklanmış ve alkol satışı yapan mekânlar kapatılmıştır (Özmen, 2009).

Demokratik rejimin benimsenmesi ve anayasal süreçlerin başlaması ile bağımlılık yapıcı maddelere yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1858 yılında Osmanlı Ceza Kanunnamesine göre uyuşturucu maddelerin satışı yasaklanmıştır. 1926 yılında yürürlüğe giren 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 403/408'inci maddeleri Cumhuriyet Döneminin uyuşturucu madde suçlarıyla ilgili ilk modern düzenlemedir. Zaman içerisinde Türk Ceza Kanunu'nda uyuşturucu madde suçları yenilenmiştir (Yılmaz, 2003).

Türkiye'de madde kullanım bozukluğu ve maddenin kötüye kullanımıyla ilgili araştırmalar yetersiz kalmaktadır. Toplumun düşüncesine göre LSD, eroin, kokain gibi maddeleri temin etmesi zor ve pahalı olduğu için sosyoekonomik düzeyi yüksek zengin kesim kullanmaktadır. Bonzai, tiner, bali gibi ulaşılabilmesi daha kolay olan ve daha ucuz maddeleri ekonomik durumu düşük bağımlıların kullandığı düşünülmektedir. Türkiye'de genç dinamik nüfusun fazla olması ve ülkenin jeopolitik konumu nedeniyle doğu ve batı ülkeleri arasında köprü durumunda olması daha dikkatli önemlerin alınması açısından önemlidir (Uzbay, 2009).

2.7. Madde Kullanımı, Suç ve Ceza İnfaz Kurumu İlişkisi

Toplumsal normların ve değerlerin uygun görmediği davranışlara sebep olan ve toplumun huzurunu bozan, topluma zararı olan olaylara sebebiyet veren uyuşturucu madde kullanımı kanunlar tarafından suç olarak adlandırılmıştır. Ülkemizde yasa dışı uyuşturucu madde temin etmek, satmak ve üretmek tıbbi kullanım dışında yasaklanmıştır. Psikoaktif madde bağımlısı, maddeyi temin etmek için suç işleyebileceği gibi bu kişinin madde kullanımı sırasında bilinci yerinde olmadığı için de suç işleme potansiyeli bulunmaktadır (Alpay ve ark., 1995). Madde kullanımı ve suç arasında alan dizinde 3 teori yer almaktadır. Bunlar:

1. EMCDDA (European Monitoring Center for Drug and Drug Addiction-Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi) tarafından madde kullanımı 4 suç grubuna ayrılmıştır: Psikofarmakolojik suçlar (merkezi sinir sistemini etkileyen maddenin etkisinde işlenen suçlar), ekonomik suçlar (uyuşturucuyu temin etmek için maddi nedenli suçlar), sistemik suçlar (yasa dışı uyuşturucu üretimi ve ticareti faaliyetinde işlenen suçlar) ve uyuşturucu kanunu suçlarıdır (Çalı, 2012)

2. Suç ve madde kullanımın sebebi psikososyal ve kültürel etkenlerdir (Altuner ve ark., 2009). Örnek olarak içsel denetim odağı düşük olan kişiler uyuşturucuya ve suça yatkın olması verilebilir

3. Suç işleme ve madde kullanma birbirinden ayrı davranış bozukluklarıdır. Sosyal ilişkilerin bozuk olması ve toplumsal norm dışı davranışlar madde kullanmayı dolaylı yoldan etkiler. Antisosyal kişilik yapısı ve zayıf aile ilişkileri gibi etkenler suça ve madde kullanımına sebep olur (Altuner ve ark., 2009)

Ülkemizde alkol dışında, merkezi sinir sistemini etkileyen bilinçte değişikliğe sebep olan tüm kimyasal maddelerin, temin edilmesi, satılması ve üretilmesi kanun koyucular tarafından yasaklanmıştır. Aslında her madde kullanan birey madde bulundurduğu için suç işlemiş sayılmaktadır. Türkiye’de yapılan bir araştırmaya göre 2180 madde bağımlısı örnekleminin içinden 1878 kişinin hayatında en az bir kez yasalarla sorun yaşadığı saptanmıştır. Yatarak tedavi gören 1678 madde kullanıcı örnekleminin %59,7’sinin ceza infaz kurumu hikayesi olduğu öğrenilmiştir (Ögel, 2005).

Adalet bakanlığı verilerine göre 2005 ve 2007 yılları arasında uyuşturucu suçlarından cezaevine girenlerin sayısı 2 kat artmıştır. İl Emniyet Müdürlüklerinin Narkotik şubelerince 2007 yılında üzerinde adli işlem uygulanan kişilere yaptığı kişilerin özelliklerine bakıldığında erkeklerin kadınlara oranlara daha fazla madde kullandığı ve sattığı, bulundurma ve taşıma rolünü üstlendiği sayısal verilerle saptanmış olup %59’unun bulundurma ve satıcı rolünde olduğu görülmektedir. 2006 yılından beri ülkemizde uyuşturucu ile mücadele artmış olup operasyonlarda gözaltına alınan şüpheli sayıları daha önceki yıllara göre büyük bir artış göstermiştir (KOM Daire Başkanlığı, 2008).

Bir ceza infaz kurumunda yapılan araştırmada, suçlu popülasyonun çoğunun suç türünün narkotikle bağlantısının olduğu ve bu kişilerin birden fazla ceza infaz kurumuna girdikleri saptanmıştır. %66,6’sının ceza infaz kurumuna girmeden önce madde kullanımı olduğu, %33,3’ünün suç işledikleri anda kullandıkları maddenin etkisi altında oldukları, %20 ’sinin cezaevine girmeden önce maddeyi bırakmak için tedavi girişimlerinde bulunduğu öğrenilmiştir. Madde kullanan 20 yaş altı ve sosyoekonomik durumu kötü gençlerin suça daha yatkın oldukları öğrenilmiştir (Akcan ve ark., 2000).

2.8. DSM V'e Göre Madde Kullanım Bozukluklarının Temel Kriterleri

Amerikan Psikoloji Birliği (American Psychological Association-APA) tarafından yayımlanan DSM-V' de (Diagnostik and Statistical Manual of Mental Disorders- Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayısal El Kitabı) madde kullanım bozuklukları kriterleri belirlenmiştir (Köroğlu, 2013). Bu kriterler şu şekilde verilmiştir:

‘Bir yıl içinde aşağıdakilerden en az ikisi kendini göstermeli, klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ve işlevsellikte düşmeye yol açmalıdır:

1. İstendiğinden daha büyük ölçüde veya uzun süreli kullanım
2. Maddeyi bırakmak veya kontrol altında tutmak için istek veya sonuç vermeyen çabalar
3. Maddeyi elde etmek, kullanmak veya etkilerinden kurtulmak için gerekli etkinliklere çok zaman ayırma
4. Madde kullanımı için çok büyük bir istek duyma veya kendini zorlanmış hissetme
5. Tekrar eden kullanım sonucu sorumluluklarını yerine getirememe (işte, okulda, evde)
6. Olumsuz etkilerine rağmen kullanıma devam etme (toplumsal ve kişiler arası sorunlar)
7. Kullanımdan dolayı günlük etkinliklerin bırakılması veya azaltılması (iş, eğlence vb.)
8. Tehlikeli olabilecek durumlarda dahi kullanmaya devam etme
9. Olumsuz bedensel veya ruhsal etkilerinin bilinmesine rağmen kullanmayı sürdürme
10. Maddeye tolerans gelişmiş olması, istenen etkinin ortaya çıkması için artan madde gereksinimi, aynı miktarda maddenin sürekli kullanımı sonucu etkisinin azalması durumu
11. Yoksunluk belirtileri (bulantı, uykusuzluk, kusma, sinirlilik, bunaltı, huzursuzluk, saldırganlık, ishal, terleme, titreme, kas sızıları, ateş vb.). Her madde yoksunluk belirtisi göstermez

1 yıl içinde bulguların 2 veya 3'ü varsa hafif, 4 veya 5'i varsa orta, 6 veya daha fazlası varsa şiddetli kabul edilir.'

2.9. Madde Kullanım Bozukluğunun Nedenleri

Madde kullanım bozukluğu bireylerde psikolojik, sosyal ve biyolojik faktörler sebebiyle görülebilir. Bireyin uyuşturucu madde kullanımına ilk olarak sosyal çevresinin etkisiyle, merak duygusu ile ve yeni şeyler deneme arzusu ile başlaması mümkün olmaktadır. Bunun yanı sıra, bireylerin daha sonraki süreçte kullandığı maddelerin çeşidini ve kullanım bozukluğuna neden olan maddenin kullanımına yönelik motivasyonu etkileyebilen biyolojik ve psikolojik faktörler mevcuttur (Aydın, 2015; Yalçın ve ark., 2009).

2.9.1. Çevresel Nedenler

Bireylerin madde kullanım bozukluğu geliştirmesi sürecinin arkasında aile bireylerinin alkol ve madde kullanımı, ailenin bireye karşı olan tutumu ve bireyin arkadaş çevresinde alkol ve madde kullanımı gibi faktörler önemli bir şekilde yer almaktadır. Bu kapsamda yapılan araştırmalarda özellikle çocukluk çağında aile ile ilişkilerin düzeyi ve yapısı bireyin ilerleyen yaşlarda alkol ve uyuşturucu madde kullanım riskini artıran bir etmen olarak sayılmaktadır. Bireylerin alkol ve madde kullanımına ilişkin çevreden aldığı mesajlar ve geri dönüşler ve mesajları yorumlama biçimi madde kullanım bozukluğunu tetikleyebilecek unsurların arasında gösterilmektedir (Öztürk ve ark., 2015).

Medya faktörünün bireyler üzerinde oluşturduğu olumlu izlenimler neticesinde risk içeren davranışları daha hoş ve cezbedici bulması ve bu davranışları sergilemesi de olasıdır. Madde kullanımının sosyallik ve popülerlik ile bağdaştırılmasına neden olabilecek mesajlara maruz kalabilen bireylerin madde kullanım riski daha yüksektir (Ögel, 2005).

2.9.2. Psikolojik Nedenler

Bireylerin zihinsel süreçlerini ve karakter özelliklerini madde kullanımı ve madde kullanım bozukluğu konusunda etkili olduğunu öne süren araştırmalarda bireylerin düşük özgüven, dışadönüklük, saldırganlık, sosyal beceri yoksunluğu, kural tanımazlık gibi özelliklerinin madde kullanımı riskini arttıran ve madde kullanım bozukluğunu tetikleyen kişisel nedenler olduğu düşünülmektedir. Ayrıca madde kullanım bozukluğu ile ilişkilendirilebilen psikolojik rahatsızlıklar arasında duygu durum bozuklukları, anksiyete bozuklukları ve stres unsuru yer almaktadır (Aydın, 2015).

Stres unsurunun bireylerde uyuşturucu madde kullanım riskini arttıran bir etmen olduğunu öne süren çalışmalar alan dizinde bulunmaktadır. Stres algısının kişilerin başa çıkma becerilerinde etkin rol oynadığı düşünülmektedir. Kişilerin yoğun strese maruz kalması ve bu durumla etkin bir şekilde başa çıkma becerileri geliştirememesi sebebiyle madde kullanım riskinin arttığı düşünülmektedir (Öztürk ve ark., 2015).

2.9.3. Biyolojik Nedenler

Alkol ve madde kullanımını tetikleyen biyolojik etmenler 3 basamakta açıklanmaktadır: genetik yatkınlık, ödül mekanizması ve aşırma. Genetik yatkınlıkla ilgili özellikle ailesinde alkol ve madde kullanım bozukluğu geçmişi olan bireylerde alkol ve madde kullanımı ve kullanım bozuklu görülme oranını bildiren araştırmalar alan dizinde yer almaktadır (Erdem ve ark., 2006). Bunun yanı sıra beynin ödül mekanizması olarak ifade edilen ve yaşamın devamlılığı için gerekli davranışların yapılanmasında önemli rol oynayan bir nörolojik süreçten bahsedilmiştir. Madde kullanımı, maddelerin içerdiği etken özelliklere bağlı olarak beynin ödül mekanizmasını farklı şekilde aktive etmektedir. Bireyin herhangi bir şey için duyduğu aşırı istek ve arzu aşırma olarak nitelendirilmektedir. Kişinin uyuşturucu madde kullanımına bağlı olarak bastıramadığı bir dürtünün oluşması halinde madde kullanım bozukluğunun görülmesi söz konusu olabilmektedir (Yılmaz ve ark., 2014).

2.10. Madde Kullanım Bozukluğunun Sonuçları

Madde kullanım bozukluğu bireylerde üç dönemde seyretmektedir. Bu dönemler:

Alışma Evresi: Bu evrede birey yapılan uyarılara aldırış etmeden madde kullanımı veya ilaç kullanımını keyif aldığı ve haz duyduğu için denemektedir. Birey iradesine aşırı güven duymakta ve istediği anda kullanmayı bırakacağını düşünmektedir. Bu evredeki bireylerde unutkanlıklar, aşırı halsiz hissetme, normalin dışında para harcama gibi değişiklikler görülebilir (Hesaplıoğlu ve ark., 2013).

Doyma Evresi: Bu evrede bireyin aile ve arkadaş ilişkilerinde sorunlar ortaya çıkar ve hayatına devam edebilmek için madde kullanımını sürdürmek zorundadır. Ayrıca bu evrede madde kullanımının fiziksel etkileri daha belirgin olarak gözlemlenir ve tedavi zorunlu olabilir (Bulut ve ark., 2006; Can, 2012).

Düşkünlük Evresi: Madde kullanım bozukluğunun son evresi olmakla birlikte fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan en büyük sorunların görüldüğü evredir. Fiziksel olarak çeşitli hastalıkların birlikte görüldüğü, ruhsal olarak çökkünlük hissi ve sosyal olarak ilişkilerin kopması bu evrede yaşanmaktadır. Ayrıca aşırı doz alımı nedeniyle yaşanan ölümlerin çoğu bu evrede görülmektedir (Bulut ve ark., 2006; Can, 2012).

Tüm dünya olduğu gibi ülkemizde de giderek artan uyuşturucu madde kullanımına engel olabilmek amacıyla kanunlar çıkarılmıştır. Uyuşturucu madde kullanımında cezaların kanunlaştırılması, kullanımın giderek artmasından dolayı 20'inci yüzyılın başlarında gerçekleşmiştir. Türk Ceza Kanunu'nda da uyuşturucu kullananlar ve uyuşturucu satanlara yönelik cezalar yer almaktadır.

Madde kullanım bozukluğunun yol açtığı önemli sonuçlardan birisi de kişide sosyal işlevselliğin bozulması durumudur. Kısaca açıklanacak olunursa sosyal işlevsellik: bireylerde çalışabilme, diğer insanlarla olumlu ilişkiler kurabilme ve kendi öz bakımını yapabilmektir. Bireylerde bu durumlar oldukça düşük ve zayıf bir şekilde gerçekleşmektedir. Sosyal işlevselliği zayıflayan birey giderek yalnızlaşır ve kendi içine kapanır (Yıldırım ve ark., 2011).

2.11. Madde Kullanım Bozukluğuna Neden Olan Maddeler

2.11.1. Esrar

Yasadışı maddeler arasında karşımıza en sık çıkan madde esrardır. Esrar Hint kenevirinden üretilmektedir. Kurutulmuş ve parçalanmış yaprakları, tohumları, toz halinde veya kahverengi, baskılanmış kalıplar halinde satılmaktadır. Sigara gibi sarılarak ve sigara tütüne karıştırılarak içilir (Boztaş ve Arısoy, 2010).

Madde kullanım bozukluğu olanlar arasında “joint” ,“ot” ya da “marihuana” gibi isimlerle de anılmaktadır. İçildikten sonra kaslarda gevşeme, konuşkanlık, kendini aşırı iyi hissetme, müzik, ses ve renk algısında fazlalaşma gibi durumlar gerçekleşebilir. Esrar alındıktan sonra yağ dokusunda depolanmaktadır. Bu durumun sonucu olarak esrar alımın üzerinden bir hafta geçse bile, etken maddenin yarısı hala bedende bulunmaktadır. Esrar kullanımını takiben kişinin refleksleri bozulur, araba kullanamaz, dikkat gerektirecek işleri beceremez hale gelir. Esrarın bellek ve hafıza üzerinde de etkisi oldukça fazladır. Bireyin düşünme, öğrenme ve problem çözme gibi yetilerini oldukça azaltır. Bu etkileri özellikle ergenlerde belirgin olarak gözlemek mümkündür. Ergenlik döneminde kullanılmasının psikososyal işlevler üstünde daha olumsuz yönde etkilerinin varlığı belirlenmiştir (Abhishek ve Choudhary, 2010).

2.11.2. Uçucu Maddeler

Uyuşturucu maddeler arasında en kolay ulaşılabilen maddeler uçucu maddelerdir. Bu durumun sebebi bu maddelerin satılmasının yasal olmasıdır. Ucuz olması nedeni ile de kullanımı oldukça yaygındır. Madde kullanım bozukluğu olan kişiler mevcut sebeplerden dolayı daha çok bu maddeleri kullanma eğilimindedir (Kök ve ark., 1998).

Yaygın olarak kullanılan uçucu maddeler aşağıdaki gibidir:

- Boyalar ve boyalarda kullanılan tiner
- Bally, UHU gibi yapıştırıcı maddeler
- Genellikle çakmak gazı olarak kullanılan bütan gazı
- Kuru temizlemede kullanılan bazı maddeler
- Benzin

Tiner çoğunlukla torba içine konur ve oradan koklanarak kullanılır. Bally gibi yapıştırıcılar ise, bir bez parçasına emdirilir ve oradan koklanır. Uçucu maddeler kullanıldığında neşe hali, sakinlik duygusu verebilir ve kişinin bazı hayaller görülmesine yol açabilir. Etkileri arasında ciddi düzeyde sarhoşluk, denge kaybı ve yürüme güçlüğü görülebilir (Boztaş ve Arısoy, 2010).

2.11.3. Eroin

Eroin açık kahverengi toz şeklinde satılan bir uyuşturucu maddedir. Eroinin saflık düzeyi arttıkça rengi de beyazlaşır. Küçük torbalar halinde satılır. “Toz”, “Beyaz” “H” adları ile anılır. Afyondan elde edilir (Boztaş ve Arısoy, 2010).

Genelde kullanım yolu buruna çekilmesidir ancak daha farklı kullanım şekilleri de mevcuttur. Sigara tütününe karıştırılarak içilmesine “koreks” adı verilir. Sigara jelatini ya da alüminyum folyo üstünde ısıtılarak buharının içe çekilmesine “kaydırma” denmektedir. Kaşık içinde kaynatılıp, enjektör yolu ile damardan alınarak kullanılabilir. Bir iki hafta süre ile düzenli alındığında kullanım bozukluğu oluşturur.

Bazı duyarlı bireylerde madde ilk bir iki kullanımdan sonra bile kullanım bozukluğu ile sonuçlanabilir. Çok hızlı tolerans gelişir. Bu nedenle doz artırımı öldürücü seviyelere kadar ulaşabilir (Garland ve ark., 2011).

2.11.4. İlaç Olarak Kullanılan Ancak Madde Kullanım Bozukluğuna Neden Olan Maddeler

Bazı maddeler ilaç olarak kullanılır ve eczanelerden bu maddeler edinilebilir. Bu tür ilaçlar genellikle doktor kontrolünde yazdırılıp kullanılmaktadır. Bu ilaçlar doktor önerisi dışında alındıklarında da madde kullanım bozukluğuna yol açabilir. Bu ilaçların geneli yeşil reçete adı verilen kontrollü bir sistem içinde yazılmakta ve satılmaktadır. Kırmızı reçete kapsamında olan ilaçlar ise kullanım bozukluğu potansiyeli çok daha fazla olan ilaçlar olmaktadır.

Sık olarak kötüye kullanılan ilaçlar şunlardır.

- Diazem, Nervium, Tranxilene, Ativan, Rivotril
- Akineton
- Rohypnol (Türkiye’de ilaç olarak bulunmamaktadır. Fakat yasa dışı yollar ile getirilmektedir)
- Lomotil

Bu ilaçlar kullanıldıkları zaman sedasyon adı verilen gevşeme ve rahatlama duygusu verirler. Rohypnol piyasada “roş” adı ile satılmaktadır (Coşar, 2011; Uğurlu ve ark., 2012).

2.12. Madde Kullanım Bozukluğu Tedavisi

Madde kullanım bozukluğu tedavisi, maddenin türüne, bireysel özelliklere, madde kullanım süresine, ortaya çıkabilecek diğer durumlara göre farklılık gösterebilir. Bu yüzden madde kullanım bozukluğu tedavisinde tek ve kesin bir çözüm yerine çoklu ve geniş bir süreye yayılan yaklaşımlar benimsenir.

2.12.1. Biyolojik Tedavi Programı

Hem bedensel hem de psikiyatrik tedavi sürecini kapsamaktadır. Madde kullanım bozukluğu olan kişilerde fiziksel hastalık gelişme riski diğer bireylere oranla daha yüksektir. Örneğin, kokain ve ekstazi (extacy) gibi sempatik sistemi aktif hale getiren uyuşturucu maddeler kalp ve beyin damar hastalıkları, hipertansiyon riskini artırmakta, hatta yüksek doz kullanımlarda beyin kanaması ve kalp krizine neden olabilmektedirler. Haliyle bu tür maddeleri kullanan bireylerin EKG'si (elektrokardiyogram) çekilir, nabız-tansiyon takibi, karaciğer ve böbrek fonksiyon testleri yapılır ve gerekiyorsa ilaç tedavisine başlanır. Eğer yoksunluk varsa, bireyin damar yolu açılır, serum ve vitamin takviyesi yapılır (Akcan ve ark., 2000).

2.12.2. Bilişsel Terapiler

Madde kullanım bozukluğu olan bireylerde bir süre sonra maddeye bağlı bir kişilik oluşur. Bireyin önceki kişiliği kaybolmuş ve yerine madde kullanan yeni bir kişilik gelmiştir. Madde kullanımına paralel olarak bireyin bilişsel algısında bozukluk, hayata bakışta, mutlu olmada ve zevk alma duygularında değişiklikler görülmektedir. Kişide mutluluğun tek kaynağı olarak madde kullanımı ve günlük faaliyetlerini sürdürmek için madde kullanımına ihtiyacı olduğu şeklinde yanlış düşünceler gelişmektedir. Bu düşünceler nedeni ile bireyler kendileri için yıkıcı etkileri olan madde kullanımının faydalı olduğunu düşünmekte ve bırakmak istememektedir. Çoğu zaman madde kullanımını bırakmış ancak tekrar başlamış bireylerde maddeyi bırakamayacakları şeklinde inançlar gelişebilir ve maddeyi bırakmaya yönelik cesaretlerini kaybederler. Bilişsel terapiler ile bireyin madde kullanımı için var olan yanlış düşünce kalıpları ve inançları yeniden yapılandırılır ve bireye iç görü kazandırılmaya çalışılır (Yıldırım ve ark., 2011).

2.12.3. Davranışçı Terapiler

Madde kullanan bireyler maddeyi bırakma aşamasında özellikle yoksunluk sürecine dayanamayıp istemeyerek de olsa tekrar madde kullanırlar. Bu aşırma denilen durum yoğun madde kullanma isteğidir. Bu isteğin ilaçlarla en az seviyeye çekilmesine, bireyin bu evrede kendisine hâkim olmasına yardımcı olunur fakat davranışçı yaklaşımlarla da desteklenmesi önemlidir. Kişinin bu evrede uyuşturucu maddenin yerine geçebilecek bir alana yönlendirilmesi için çaba sarf edilir ve uyuşturucu madde kullanmaması için ne gibi davranışların geliştirilebileceği araştırılır (Evren ve Ögel, 2003).

2.12.4. Psikoteknik Uygulamalar

Bilişsel ve davranışsal terapilerin yanında psikoteknik uygulamalar da madde kullanım bozukluğundan kurtulmada etkili bir yoldur. Bu teknikler hastanın günlük hayatında kendi başına uygulayabilmesi yönünden kolaylık sağlamaktadır. Yaygın olarak kullanılan psikoteknik uygulamalar şunlardır:

Neurobiofeedback (sinirsel ve bedensel geribildirim tekniği): Uyuşturucu maddenin bırakıldığı ilk dönemler bireyde aşırı stres ve gerginlik gözlemlenmektedir. Stresli dönemde derideki direncin artmasına paralel uyuşma ve karıncalanma, ısı kaybı nedeniyle üşüme ve soğuk terleme, kaslardaki kasılma nedeniyle gerginlik, kramp girmesi, kasılma ve baş ağrısı, kalbin hızlanması nedeniyle çarpıntı ve nabzın artması, damarların incilmesi sonucunda kan basıncının yükselmesi gibi bedensel sorunlar oluşabilir (Balseven ve ark., 2002).

Neurobiofeedback sinirsel ve fiziksel geribildirim anlamına gelmektedir ve beyin dalgalarındaki ve söz konusu olan fiziksel değişikliklerdeki geribildirime göre hareket eden bir faktördür. Eğer kasların kasılması olduysa gevşemeye, deri direnci arttıysa azaltmaya, deri ısısı azaldıysa yükseltmeye, kalp hızı arttıysa düşürmeye yönelik yöntemler belirlemede ve bunları hastanın kendi başına günlük yaşamında, stresli olaylarda kullanmasını sağlamada kullanılır (Balseven ve ark., 2002).

Meşguliyet terapileri (Ergoterapi): Meşguliyet terapileri boş zaman faaliyetleri olarak tanımlanabilir. Yoğun madde alma düşünceleriyle meşgul olunmasını engelleme ve moral desteği için uygulanmaktadır. Boyama, heykelcik veya süs eşyası yapma, oyma ve ahşap eşya üretimi gibi faaliyetlerdir. Hastanede yatan kişiler için bir ergoterapi uzmanının denetiminde her gün 1 saatlik seanslar uygulanmaktadır. Bazı ölçekler yoluyla performansları değerlendirilir. Bu meşguliyetlerin hastane sonrasında da devam etmesi için gerekli planlar yapılır (Ersöğütçü, 2015).

2.12.5. Madde Kullanım Bozukluğu Detoksifikasyon Tedavisi

Yoksunluk sendromu madde kullanım bozukluğu tedavisinde madde alımının sona ermesinin hemen arkasından ortaya çıkan en önemli sorundur. Madde kullanım bozukluğu olan kişinin bu kriz durumunu en az hasarla atlattırması amaçlanır. Vücuttaki zehirli (toksik) maddeleri temizlemeyi hedefleyen bu tedavide yoksunluğu önlemek veya yoksunluk evresi semptomlarını ve beklenen sorunları en aza indirmek esastır. Bu arındırma tedavisinin özellikle opioid bağımlıları için hastane ortamında yapılması önemli bir husustur (Ögel, 2005).

2.13. Madde Kullanım Bozuklukları ve Suç İlişkisi

Uyuşturucu madde kullanan bir kişi başka herhangi bir suça karışmasa bile kullanmak için uyuşturucu maddeyi satın alması, bulundurması ve kullanması Türk Ceza Kanununun 191'inci maddesine göre suç teşkil etmektedir. Uyuşturucu maddenin kullanım suçu haricinde uyuşturucu madde kullanıcıları kullanmayanlara oranla daha yüksek oranda suçlara karışabilmektedir. Madde kullanıcıları kullanılan uyuşturucu madde etkisiyle cinayet, hırsızlık ve tecavüz gibi suçlara karışmakla birlikte genellikle uyuşturucu maddeyi temin etmek için suça karışmaktadırlar. Alkol bağımlıları ise daha çok şiddet ve cebir gibi suçlara karışmaktadırlar (Alpay ve ark., 1995; Karatay ve Kubilay, 2004).

EMCDDA'nın yayınlamış olduğu Drugs in Focus 2016'ya (Drugs and Crime – a Complex Relationship) göre tüm nüfusa oranla uyuşturucu madde kullanıcıları daha fazla oranda suça karışmaktadırlar (Kaylı, 2016). Bunun yanında suç ve uyuşturucu arasındaki bağlantı ne basit ne doğrusal ne de evrensel bir bağlantıdır. Pek çok suçlu uyuşturucu madde kullanmamıştır ve pek çok uyuşturucu madde bağımlısı da suç işlememiştir. Uyuşturucu ve suç arasındaki bağ ile alakalı: Suç uyuşturucu madde kullanmaya neden olur, uyuşturucu suça neden olur, uyuşturucu ve suç ilişkilidir ve birlikte meydana gelir şeklinde açıklayıcı modeller mevcuttur. Yapılan araştırmalara göre artan genel yaklaşım Goldstein tarafından önerilen uyuşturucu madde ve suç bağıntısı ile alakalı üçlü kavramsal modeli uygun görmektedir. Bu modele göre uyuşturucu maddeler psikofarmakolojik, ekonomik zorlayıcı ve sistemik modellerin bütünüyle suça neden olmaktadır (Coşar, 2011).

Psikofarmakolojik suçlar: Aşırı ya da devamlı psikoaktif madde kullanımı sonucu saldırganlık ve şiddet ortaya çıkabilmektedir. Telaş, sinirlilik, korku/paranoya, şartlı refleksin yitimi, hızlı değişen ruh hali, hüküm giyebileceği farkındalığının yok olması gibi sebepler suç davranışını ortaya çıkarabilmektedir (Coşar, 2011; Hesaplıoğlu ve ark., 2013).

Ekonomik dürtü etkisiyle yapılan suçlar: Pahalı uyuşturucu maddelere bağımlı bireyler uyuşturucu madde kullanım bozukluğunu sürdürebilmek için para bulmak hedefiyle suç işleyebilmektedirler. Bu şekildeki kişiler uyuşturucu madde satıcılığı veya fuhuş (yasadışı yollarla) gibi rızaya dayalı suçlar ya da hırsızlık, gasp, soygun gibi mala karşı suçlar işlemektedirler. Sahte reçete ve eczane soygunları ile elde edilen ilaçlarla uyuşturucu madde imalatı da bu kategorideki uyuşturucuya bağlı suçları kapsamaktadır.

Sistemik suçlar: Yasadışı uyuşturucu pazarlarının faaliyeti (uyuşturucu madde arzı, dağıtımı ve kullanımı) kapsamında işlenebilen fiili tecavüz, adam öldürme gibi cebir suçlarıdır (Coşar, 2011; Hesaplıoğlu ve ark., 2013).

2.14. Yalnızlık Kavramı

Sosyal bir varlık olan insan devamlı etkileşimde olduğu bir çevrede doğar, yaşar ve ölür. Bu çevre kişinin duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını önemli ölçüde etkiler. İnsan varoluşunu devam ettirebilmek için sosyal olmak durumundadır. Doğumdan sonra iletişime girmeye başlayan insan hayatında onu tatmin eden ilişkiler kurmayı başaramazsa kendisi ile ilgili olumsuz duygular içine girebilir ve bu durum onu yalnızlığa ve düşük benlik saygısı oluşumuna sevk eder (Özgür, 2013).

İlk çağlardan bu yana insanlar, gerek kendisine barınacak yer bulmak gerekse besin sağlamak için bir arada çalışmak zorunda kalmıştır. Ancak tarımın faaliyetlerinin gelişmesi, ekonomik atılımlar, sanayi devrimi gibi devrimler ve teknoloji alanındaki gelişmeler insanların birbirine daha az ihtiyaç duyar hale gelmesine neden olmuştur. Fizyolojik ihtiyaçları gidermek için bir araya gelmelerine gerek olmayan insanlar, psikolojik anlamda birbirlerine ihtiyaç duymaya devam etmişlerdir (Körler, 2011).

Kelime anlamı ile “yalnızlık” kavramını tanımlanacak olunursa; kişinin çevresindeki kişilerle yakın ve manalı ilişkiler kuramamasından ya da kurmuş olduğu ilişkilerin yeterli düzeyde olmayışından kaynaklanan bir duygudur. Yalnızlık duygusuyla tek başına olma kavramının ayırt edilmesi gereklidir. Tek başına olmak arzu edilen bir durumdur fakat yalnızlık istenilmeyen, olumsuz bir durumdur. Birey kendisini topluluk içerisindeyken de yalnız hissedebilirken, tek başınayken yalnızlık duygusunu yaşamayabilir (Yılmaz ve Altınok, 2009).

Yalnızlık duygusu aynı zamanda sosyal acı olarak da tanımlanmakta ve insanların diğer insanlarla yakın ilişkiler kurmaya önem vermeleri, acıdan kaçınmak istemeleriyle bağdaştırılmaktadır. Bedensel acı insanın fiziksel tehlikelerden korunmasına yönelik önlemler almasına sebepken, sosyal acı da insanı yalıtılmış olmasından korumaktadır. Yalnızlık, aynı zamanda, kişilerin sosyal bağlarını güvenlik altına alamaya ve dağılmış bağlarını tekrardan onarmaya dikkat etmelerini sağlayacak bir tür uyarı çeşididir (Ünlü, 2015).

Yalnızlığın güçlü etkileri şu üç faktörün birbiri ile karşılıklı etkileşiminden kaynaklanmaktadır (Aydın, 2010; Çeçen, 2008):

- 1) Sosyal manada bağlantısızlığa karşı hassasiyet seviyesi
- 2) Yalnızlık duygusuyla ilişkili olan duygularını kontrol edebilme yeteneği ve becerisi
- 3) Diğerleriyle ilgili zihinsel temsiller ve beklentilerimiz yalnızlık duygusunun gücünü belirlemektedir.

2.15. Yalnızlığı Açıklayan Kuramlar

Yalnızlık kavramına yönelik farklı tanımlamalar mevcuttur. Yalnızlık kavramı adına birçok bilim adamı ve kuramcı yorum yapmış ve onu farklı şekilde yorumlamıştır.

2.15.1. Psikodinamik Kuram

Psikodinamik yaklaşımın önde gelen isimlerinden ve kurucusu olan Freud'un eserlerinde yalnızlıkla ilgili doğrudan bir açıklama bulunmamakla birlikte Freud çocukların iki temel korkusundan birisinin yalnızlık olduğunu ve bu korkunun çocuğun bakımında sorumlu olan kişilerin (çoğu zaman anne) yokluğu anında yaşandığını söylemiştir. Freud'un psikoseksüel gelişim kuramına göre bebeklik ve çocukluk yıllarındaki yaşantılar oldukça önemlidir. Bireyin gelişiminin sağlıklı devam etmesi için hayatın her evresinde temel ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Bu ihtiyaçlar giderilmediği zaman o dönemin aşılması ile ilgili zorluklar yaşanır ve bu, sonraki evrede kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir (Armağan, 2014; Körler, 2011).

Erikson yalnızlık duygusunun genç yetişkinlik döneminde önem kazandığı üzerinde durmuştur. Ericson'a göre gelişimde kritik evreler bulunmaktadır. Her dönemde atlatılması gereken bir kriz, çatışma durumu bulunmaktadır. Sağlıklı ve sağlam bir kişilik gelişmesi için bu krizlerin başarılı bir şekilde geçirilmesi şarttır. Ergenlik döneminde birey kimlik geliştirme çabasıdadır. Bu dönemi başarıyla çözümleyen ergen, genç yetişkinlikte kendi kimliğini yitirmekten korkmaksızın insanlarla yakınlık kurabilecektir (Odacı, 1994).

Bu dönemde rol karmaşası yaşayan ergen ise yakın dostluklar kurmaktan korkacaktır. Dolayısıyla uzun süre yakın ilişkiler kuramayan genç yetişkin yalnızlık ve istenmezlik gibi duyguları yaşayacaktır (Saggaf ve Nielsen, 2014).

2.15.2. Bilişsel Kuram

Peplau ve Perlman (1982) yalnızlıkla ilgili bilişsel yaklaşımın savunucularıdır ve yalnızlık ile ilgili birçok önemli araştırmaya imza atmışlardır. Bu kuram yalnızlığın duygusal ve davranışsal boyutlarını kabul etmekle beraber daha çok bilişsel süreçler ve bilişsel çelişkiler üzerine yoğunlaşmıştır (Akt.: Ünlü, 2015).

Yalnızlık öznel algılara ve standartlara göre değerlendirilmektedir, bireyin kendisini, sosyal hayatını ve tüm ilişkilerini nasıl algıladığına, onlara nasıl yaklaştığına ve değerlendirdiğine odaklanır. Yalnızlığın oluşumu bireyin sahip olduğu ilişkiler ile sahip olmasını istediği ilişkiler arasındaki uyumsuzluğun ve farklılığın algılanmasına bağlanmaktadır. İki insanın benzer sosyal ilişkilere ve sosyal ortamlara sahip olmasına rağmen biri yalnızlık yaşayabilirken diğeri yalnızlık hissetmeyebilir. Kişinin yaşıyor olduğu yalnızlık düzeyi sosyal ilişkilerine dair belirlediği ölçütlere göre farklılık göstermektedir (Arslan ve ark., 2011).

2.15.3. Varoluşçu Kuram

Varoluşçu kuramı destekleyen araştırmacılar insanın nihai olarak yalnız olduğuna inanırlar, onlar için yalnızlık kaçınılmaz bir duygudur. İnsanlar bu dünyaya yalnız gelir ve bu dünyadan yalnız ayrılırlar dolayısıyla insanların yalnızlıklarıyla yüzleşmesi şarttır. Bu bakış açısına göre asıl önemli olan insanın yalnızlığıyla ne şekilde yaşayacağıdır (Odacı, 1994).

Varoluşçu yaklaşımın önde gelen isimlerinden Moustakas yalnızlık kaygısı ve gerçek yalnızlık kavramlarını birbirlerinden ayırmış ve yalnızlık kaygısını, bireyi yaşamın gerçeklerinden uzaklaştıran ve diğerleriyle ilişkiler kurmasını sağlayan bir savunma mekanizması olarak açıklamıştır. Gerçek yalnızlık ise insanın doğum, ölüm, değişim, trajedi gibi hayatın temel gerçekleriyle yüzleşmesi sonucu bireyin gerçek yaşamda yalnız olduğunun farkına varmasıdır (Ak.: Körler, 2011).

Birçok teorisyenin aksine Moustakas (1961)'in yalnızlığa olumlu bir bakış açısı vardır. Her ne kadar bireye acı veren bir yönü olsa da yalnızlık verimli ve yaratıcı durumları ortaya çıkarır. Görüldüğü gibi yalnızlık, varoluşçu kuramın tartıştığı temel noktalardan birisidir. İnsan her ne kadar bu dünyayla ve insanlarla doyurucu ilişkiler kursa da zaman zaman derinde bir yerlerde sahip olduklarına karşı bir anlamsızlık yaşar ve muhakkak bir yalıtım hissi ortaya çıkar (Akt.: Körler, 2011).

2.16. Yalnızlık Nedenleri

Yalnızlık dinamik ve çok yönlü bir kavram olduğundan onu ortaya çıkaran birçok neden vardır. Bu nedenler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

2.16.1. Kişilik ve Yalnızlık

Kişilik; bireyin fiziksel, duygusal ve toplumsal özelliklerinin tümüdür. Ayrıca kişilik bireyin kendisinden kaynaklanan davranış kalıplarını ve kişilik içi süreçleri de kapsamaktadır. Bu kapsamdaki iki özelliğin üzerinde durulması gerekmektedir. Tutarlı davranış kalıpları kişiliğin tutarlı olmasıdır. Bu davranış kalıplarını her durum ve her zaman içinde kişide gözlemleyebilmemiz gerekmektedir. Bireyin kişilik yapısı yalnızlık durumuna doğrudan etki etmektedir. Birey içe dönük, sessiz bir kişilik yapısına sahipse yalnızlık isteyebilir. Fakat birey sosyal dışadönük ise diğer bireylere oranla yalnız kalma ihtimali daha düşüktür (Öztürk ve ark., 2015).

2.16.2. Aile ve Yalnızlık

Bireyin ailesi ile kurmuş olduğu iletişim ve bağılılığın olumsuz bir nitelikte olması çocukta yalnızlık duygusunun yaşanmasına neden olabilmektedir. Boşanma, anne, baba ve çocuk arasındaki bağı negatif yönde etkiler ise, çocukta endişe ile birlikte yüksek düzeyde yalnızlık gözlemlenebilir. Yalnızlık duygusunun gelişmesinde, ailedeki ya da çevredeki önemli bir kişiyi kaybetme, ev değişikliği dolayısı ile okul değişikliği, okulda ve evde yaşanan çatışmalar da etkilidir (Ünlü, 2015). Bu bilgiler göz önüne alındığında ebeveyni boşanmış kişilerin; annesi babası boşanmamış bireylere oranla yalnızlık duygusu geliştirebilme olasılığı daha fazladır. Yapılan çalışmalar annesi babası ayrılmış olan çocukların ayrılmamış çocuklara oranla daha yalnız hissettiklerini göstermektedir (Demir, 1990).

Bu durum, çocuğun ihtiyaç duyduğu zamanlarda annesinden ve annesinin yakınlarından ya da babasından ve babasının yakınlarından uzak durmak zorunda kalmasıyla, boşanma sürecinin etkileri ile kişiler arası ilişkilerde yaşadığı zorluklar ve artık sevilmemeye, terk edilme düşüncesine kapılması ile açıklanabilmektedir (Yıldırım, 2000). Akyol (2013) annesi babası ayrılmış ve ayrılmamış ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek düzeyleri ve bazı başka değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiş ve annesi babası ayrılmış ergenlerin annesi babası ayrılmamış ergenlere göre yalnızlık düzeylerinin daha yüksek, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri ise daha düşük olduğu görülmüştür.

Brelim (1985) yalnızlığın nedenlerini; sahip olduğumuz ilişkilerdeki yetersizliklere, ilişkilerimizde yapmak istediğimiz değişikliklere ve kişisel özelliklere bağlamıştır. Brelim bunları açıklarken, yaşadığımız ilişkilerdeki yetersizlikleri çalışmalarından aldığı aşağıdaki faktörlere bağlamıştır:

- 1) Yabancılaşma
- 2) Birilerine bağı olmama
- 3) Tek başına olma
- 4) Zorunlu ya da zorla soyutlanma
- 5) Yerinden olma

Görüldüğü gibi yalnızlıkla ilgili olarak farklı kişilerce, değişik boyutlara göre çeşitli kuramsal görüşler bildirilmiştir. Ancak genelde sosyal ilişkiler ve bunlardan edinilen doyum düzeyi boyutu üzerinde durulmuştur. Psikolojik bir olgu olan yalnızlık, birçok psikososyal değişken ile ilişkilidir. Bu konuda özellikle yurtdışında birçok çalışma yapılmıştır (Akt.: Buluş, 1997).

Yapılan bir çalışmada ergenlerde sosyal ve duygusal yalnızlığın yordayıcısı olarak aile etkinliği araştırılmıştır. Ergenlerde duygusal yalnızlığın aile ilişkileri alt boyutunu en fazla yordayan değişkenlerin; genel işlevler, duygusal tepki verebilme ve problem çözme alt boyutları olduğu bulunmuştur. Romantik ve duygusal ilişkiler alt boyutunu ise genel işlevler ve gereken ilgiyi gösterebilme alt boyutlarının yordadığı ortaya konmuştur (Körler, 2011).

2.17. Yalnızlık Türleri

Yalnızlık türleri bireyden bireye farklılıklar göstermektedir. Yapılacak en iddialı açıklama yalnızlığın bireyin kendisinin özgü bir duygu olduğudur. Her yalnızlık aslında yaşayan ve yaşatan açısından özellikli bir yapıya sahiptir. Bundan dolayı en doğru şekli ile yalnızlık türleri onu yaşayan birey sayısı kadardır denebilir. İnsanın yalnızlığını tarif edebildiği kadar anlayabilir ve yorumlayabiliriz. Bundan dolayı bu duygu; insan ruhunun açıklamaya çalışırken hissettiği ve bizzat entelektüel birikiminin etkili olduğu bir duygudur. Birçok kişi vardır aslında yalnızdır fakat içinde olduğu bu durumun farkında değildir. Farkına varmak ve bu duygudan öğrenerek kazançlı çıkmak için kesinlikle bir miktarda olsa kişinin gayret göstermesi ve kültürel birikiminden yararlanması gerekmektedir (Körler, 2011).

2.17.1. Triad Yalnızlık

Depresyon ve korkuyla karışık bir yalnızlık türüdür. Bireyin yaşadığı bu yalnızlık karmakarışık duygular içinde var olabilir. Çökkünlük, bitkinlik ya da birdenbire parlayan ve öfkelenen bir ruh yapısı vardır. Böylece sürekli insanın ruh durumundaki dalgalanmalar onu yalnızlığa sürüklemeye devam etmektedir. Kısır döngü gibi içine girildiğinde çıkmanın da zor olduğu bir yalnızlıktır. Profesyonel anlamda yardım almak gerekir (Stickley ve ark., 2015: Akt.: Ünlü, 2015).

2.17.2. Duygusal Yalnızlık

Bireyin ruhsal dünyasındaki bekleyişlerine herhangi bir cevap alamamasından dolayı ortaya çıkan yalnızlık türüdür. İnsanın sevgisine, tüm beklentilerine, değerlerine istediği ve hak ettiğine inandığı cevap alamaması üzerine yaşadığı yalnızlıktır. Karşılaştığı bu durum bireyi hayal kırıklığına uğratmış bu hayal kırıklığı ruhsal dünyasını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu pozisyonda çevre şartları normaldir ve insanın beden olarak sağlığında da herhangi bir sorun yoktur. Kısa zamanda düzelebilir ya da kronikleşerek bir hastalık tablosu haline gelebilir. Bireyin yaşadığı hayal kırıklığının seviyesine, süresine ve hayal kırıklığına karşı duyulan dirence göre farklı sonuçlar ortaya çıkarabilir (Güloğlu ve Kararımak, 2010; Körler, 2011).

2.17.3. Derin Yalnızlık

Çevreyle ilişkilerin tamamen kesildiği depresyonla birlikte bulunan ve depresyonun özelliklerini de içinde barındıran yalnızlık türüdür. Adından da anlaşılacağı üzere derin ve acı veren bir yalnızlık türüdür. İlerleyen evrelerinde depresyonun seyrinin ağırlaşması ve yalnızlığın giderek daha da artmasıyla birey hayatın tüm zevklerinden tamamen uzaklaşır. Artık neredeyse bu birey için yaşamın onun için hiçbir anlamı kalmamıştır. Yorgunluk halsizlik karar verememe unutkanlık çaresizlik ve intihar düşünceleri vardır. Önlem alınmayan durumlarda kişi intihar ederek hayatına son vermeyi deneyebilir. Bu durumu yaşayan insanın acil bir şekilde yardım alması gerekir (Kozaklı, 2006).

2.17.4. Sosyal Durum Yalnızlığı

Bu yalnızlık türündeki bireyler kendisini yaşadığı toplum içinde yalnız hissetmeye başlamıştır. Sosyal açıdan tüm faaliyetlerden uzaklaşmış ve aynı şekilde içinde yaşamış olduğu topluma da yabancılaşmıştır. Bu kişiler için kalabalık ortamlar sıkıcı bir hale gelmiştir. İnsanların içine girerek topluca yapılmakta olan tüm faaliyetler onlar için anlamsız hale gelmiştir. Bir organizasyon içine girerek sorumluluk almak bu tür bireyler için son derece zordur. Bir bütünün parçası olup topluluk halinde çaba gösterilmesi gereken etkinliklerde bulunmak istemezler (Doğan ve Karakuş, 2016).

Yabancı bir ülkede öğrenci olan bir bireyin yalnızlığı, gidilen ve hiçbir tanıdığın olmayan şehirde hissedilen yalnızlık sosyal durum yalnızlığının benzeri konumundadır. Üye olunan bir dernek ya da sosyal hizmet kurumunda bile ilk başlarda bu yalnızlığı yaşamak normal bir durum olarak kabul edilebilir. Ancak bu durumun uzun sürmesi ve uyum sorunlarıyla karşılaşılması halinde sosyal durum yalnızlığı ilk akla gelen şey olarak kabul edilmektedir (Richardson, 2004).

2.18. Yalnızlık ve Suç

Yalnızlık kavramı ile ilişkisi olan ve incelenmesi gereken bir kavram da suç kavramıdır. Suç yalnızlıktan sonra olabileceği gibi önce suç daha sonra yalnızlaşma da görülebilir. Suç, hukuk düzeni tarafından tanımlanmış ve cezai yaptırımı olan beşeri her fiildir. Başka bir ifadeyle suç, ceza hukukunca yasaklanmış fiillerdir. Hatta çoğu zaman suç, kanunların ihlali olarak da tanımlanmıştır. Suç burada soyut bir yapı olarak, yani kanun koyucunun belirlediği tipik hipotezler olarak (adam öldürme, hakaret, hırsızlık, vs.) göz önüne alınmaktadır (Kozaklı, 2006; Şen, 2000).

Suç ve yalnızlık arasındaki ilişkiye bakılacak olunursa bunun temel nedenlerinden birinin korku olduğu görülmektedir. Çünkü çoğu insan suçtan ve suç işlemiş insanlardan korkar ve onlardan uzak durmaya çalışır. Bu unsur genelde suçtan sonra ortaya çıkabilir ancak bazen suçun sebebi ya da yordayıcısı da yalnızlık olabilir. Bireyin tek başına yaşam mücadelesi vermesi ve yalnızlığın getirmiş olduğu olumsuz duygu durum da bireyi suça teşvik edebilir. Bu iki unsur hakkında yapılan bazı çalışmalar şu şekildedir (Kızmaz, 2015).

Özkürkçügil (1998) İzmit Kapalı Cezaevi'nde 21 kadın ve 355 erkek mahkûmla araştırma yapmış ve çalışmanın sonuçları incelendiğinde, kadınlarda, yaşlı kişilerde, öncesinde tek yaşamış olanlarda, ziyareti olmayanlarda, insana karşı suç işlemişlerde, daha önce suç işlemiş olanlarda ve yüksek düzeyde depresyonu olan bireylerde yalnızlık düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Eğitim seviyesi, cezaevinde kalınan süre ve suçun türü ile yalnızlık düzeyleri arasında ilişki bulunmadığı, intihar teşebbüsü olmayan ve boş zamanları değerlendirici uğraşı etkinliklerine katılanlarda ise yalnızlık düzeyinin düşük olduğu sonucu elde edilmiştir.

Özdemir'in (1999) yapmış olduğu çalışmada, alan dizinden farklı olarak hükümlülerin eğitim durumu ile yalnızlık duyguları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. İlkokul mezunu hükümlülerin üniversite mezunlarına göre kendilerini daha yalnız hissettikleri bulunmuştur (Akt.: Aydın, 2010).

Bu durumun üniversite mezunu hükümlülerin cezaevi içerisindeki sosyal kültürel etkinliklere daha kolay uyum sağlamasından ve personelden daha çok değer ve saygı görmelerinden kaynaklanabileceği düşünülebilir. Cezaevinde hükümlünün eğitimini sürdürmesi kişiye mesleki, kişisel ve sosyal saygınlık kazandırabilir (Akt.: Aydın, 2010).

Aydın (2010) da 201 hükümlü ile yaptığı çalışmada suç ve yalnızlık konusunu incelemiştir. Hükümlülerin yalnızlık düzeylerinin eğitim durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir ve ilköğretim mezunu hükümlüler ile üniversite mezunu hükümlüler arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Hükümlülerin yalnızlık düzeyinin medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Hükümlülerin yalnızlık düzeyleri cezaevine girmeden önce aileleriyle, tek başına ya da arkadaşlarıyla yaşamış olmaları açısından anlamlı derecede bir farklılık göstermemektedir.

2.19. Yalnızlık ve Madde Kullanım Bozuklukları

Madde kullanım bozukluğu ve maddeyi kötüye kullanma ile yalnızlık arasında kuvvetli bir ilişki vardır (Yıldırım ve ark., 2011). Alan dizine bakıldığında yalnızlık çeken ve yalnız olan bireylerin madde kullanım bozukluğu oranı yalnız olmayan bireylere oranla daha fazladır (Kurupınar, 2014). Bu durumun nedeni bireyin yalnızlığını madde kullanımı ile bastırması ya da madde kullanımı sonrası yaşadığı gevşeme ve rahatlık ve madde kullanımı ile bazı olumsuz duyguları zihninden atması olabilir. Bunların yanında madde kullanımının ve taşınmasının önemli bir suç olduğu göz önüne alındığında madde kullanım bozukluğu olan bireylerdeki yalnızlık oranı daha anlamlı hale gelecektir (Özkürkçügil, 1998).

Kaylı (2016) denetimli serbestlik yasası ile tedaviye gönderilen 301 madde madde kullanım bozukluğu olan katılımcı ile yapmış olduğu çalışmada katılımcıların medeni durumlarına baktığında; %27,2'sinin evli ve ailesi ile yaşadığını, %67,9'nun bekâr ve yalnız yaşadığını %4,9'nun ise evlilik akdi olmadan beraber yaşadığını saptamıştır. Bu sonuçlara bakıldığında da görüldüğü gibi yalnızlık ve yalnız yaşam madde kullanım bozukluğu oranını arttırmaktadır.

Yıldırım ve arkadaşları (2011) madde kullanım bozukluğu olan bireylerde yalnızlık düzeyini ve yalnızlık düzeyini etkileyen faktörleri saptamak için araştırma yapmıştır. Araştırma kapsamına alınan alkol ve madde kullanım bozukluğu olan bireylerin yaş ortalaması 39.55 ± 12.86 olup, %79'unun erkek, %58'inin evli, %49'unun ortaokul/ lise mezunu olduğu, %58'inin bir işte çalıştığı, %66'sının gelir düzeyini orta düzeyde algıladığı, %89,5'inin sosyal güvencesinin olduğu ve %84,5'inin çekirdek ailede yaşadığı saptanmıştır.

Aksoy ve Ögel (2005) sokakta yaşayan çocukların kendine zarar verme ve madde kullanımını araştırdıkları bir çalışmada sokakta yaşayan çocukların madde kullanımlarının ailesi ile yaşayan çocuklara oranla anlamlı şekilde farklılık olduğunu saptamıştır. Bunun yanında sokaklarda 4 yıldan daha fazla yaşayan çocuklarda madde kullanım bozukluğu oranı daha fazla saptanmıştır.

2.20. Benlik Saygısı

Benlik saygısı, bireyin kendisini değerli, başarılı, zeki, güvenilir hissetmesi ve toplum tarafından bu düşüncelerin pekiştirilerek kişinin kendini olduğu gibi kabul etmesidir (Özkan, 1994). Rosenberg (1965) benlik saygısını, kişinin kendini olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirmesiyle ilişkili bulmuştur. Yani kişinin kendine yaklaşımı olumsuz ise benlik saygısı düşük, olumlu ise benlik saygısı yüksektir. Yüksek benlik saygısına sahip kişiler, kendine saygı duyup, değerli görürken; düşük benlik saygısına sahip olan bireyler ise kendilerini devamlı ve kalıplaşmış bir şekilde olumsuz olarak nitelendirmektedirler (Akt.: Sel, 2016).

Coopersmith (1967) benlik saygısını bireyin kendini yeterli, olumlu ve değerli olarak görmesi ile açıklamıştır. Coopersmith benlik saygısını, kişinin kendisi hakkında sürekliliği olan bir dizi değerlendirici tutumdan meydana çıktığını belirtmektedir. Benlik saygısı kavramını bireyin kendisi ile ilgili, devamlılığı olan bir değerlendirme anlamında kullanmıştır. Kişinin bu değerlendirmesi kendisi için onayladığı ve onaylamadığı birtakım özellikleri ile ilgilidir (Akt.: Toker, 2008).

Yörükoğlu (1986) ise bireyin benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumu olarak değerlendirmektedir. Buna göre benlik saygısı, kişinin kendini olduğundan aşağıda ya da üstün görmeksizin, kendinden memnun olması ve kendini değerli, olumlu, beğenilmeye ve sevmeye değer görmesidir. Böylece, benlik saygısı kişinin kendini olduğu gibi kabullenmeyi ve özüne güvenmeyi sağlayan olumlu bir ruh halidir (Akt.: Kaya ve Oğurlu, 2015; Özkan, 1994).

Harter (1990) benlik saygısını “bir birey olarak kişi kendini hangi ölçüde sevmekte, kabullenmekte ve kendisine ne derece de saygı duymakta” sorusu ile açıklamaya çalışmıştır (Aydın, 2015). Ayrıca Harter (1990a, 1990b) benlik saygısı hakkında iki farklı görüş sunmaktadır. Bu görüşlerden birincisi, William James’in görüşü olan “benlik saygısı bireyin belirli alanlarda algılanan başarısının oranıdır” görüşüdür. İkincil görüş ise C. Horton Cooley’in görüşü olup, bu görüşe göre benlik saygısı bireyin kendisi için önemli olan kişilerin kendisini nasıl gördüğü hakkındaki algısıdır (Akt.: Karadağ ve ark., 2008; Kaya ve Oğurlu, 2015).

Tafarodi ve Swann (1995) benlik saygısını kendini sevme ve öz-yeterlilik ile bağlantılı iki boyut olarak ele almıştır. Benlik saygısı konusu, psikolojinin tüm alt dalları arasında yerini almıştır.

Kendilik algısı, bireyin zihnindeki ideal benlik kavramı ile gerçek benliğin etkileşimi sonucu oluşur. İdeal benlik ile gerçek benlik birbiriyle uyumlu bir seyir sağlıyor ise bireyde sağlıklı bir benlik saygısı gelişmiştir. William James' in görüşüne göre, birey kendini başarılı olarak adlandırır ise kendine olan saygısı yükselecektir. James'e göre benlik saygısı, bireyin istekleri ve başardıklarını karşılaştırdığında arasındaki dengeye göre oluşmaktadır. Birey yapmak istedikleri ile başarabildiklerini kıyasladığında istediklerini ne kadar çok yerine getirebilmiş ise o derece benlik saygısı yüksek olacaktır. Birey yapmayı planladıkları ile yapabildiklerini karşılaştırdığında kendisine olan saygısını şekillendirmektedir (Eşer, 2005; Satan, 2011).

C.Horton Cooley' in görüşüne göre, bireyin kendine yakın hissettiği, düşüncelerine önem verdiği kişilerin, bireyin kişiliği hakkındaki olumlu görüşleri bireyin benlik saygısını yükseltecektir. Bu durum bireyin ruh sağlığını ve davranışlarını sağlıklı kılacaktır (Akt.: Tözün, 2010).

Benlik saygısı yüksek olan kişiler kendilerini girişken, enerjik ve başarılı hissederler ve bir olay karşısında başa çıkma mekanizmaları gelişmiştir. Benlik saygısı düşük olan kişiler kendi benlikleri ile bir çatışma altına girerler, kendilerini güçsüz, başarısız, beceriksiz, seilmeye layık olmayan biri olarak görürler ve hayatı olumsuz değerlendirirler (Özkan, 1994).

Huy, karakter ve benlik bir araya gelerek insanın kişiliğini oluşturur. Benlik algısı, bireyin kendi kişiliğini tanıması, kişiliğine uygun beklenti ve davranış içinde olması ile şekillenir. Benlik kavramı, genetiğin ve toplumun etkisiyle 2 yaşında gelişmeye başlar ve 20 yaşına kadar kendine birçok şey katarak devam eder (Kaya, 1997).

Ergenlik döneminde birey kendisini ve çevresini gözlemleyip değerlendirmeye ve kendi kişiliğinin farkına varmaya başlar. Ebeveyn ve akranları ile olan olumlu etkileşimleri kendilik tasarımının oluşmasında etkilidir. Bireyin kendine hedef olarak belirlediği bir çizgide ilerlemesi benlik saygısını yükseltir (Sankır, 2014).

Ergenlik dönemindeki bireyin kendi kişiliğine uygun arkadaş grupları içerisinde yer almak istemesi içinde bulunduğu gelişim döneminin olağan seyridir. Bu gelişim dönemini zamanında, kendisine ve topluma uygun olan arkadaş çevresi ile geçirmesi, bireyin kendisini daha iyi tanımasına ve kendine saygı duymasına yardımcı olur (Satan, 2011). Ergenlik dönemindeki bireyin kendini tanıma sürecinde ebeveynleri ve akranları ile uyumsuzluk yaşaması düşük benlik saygısına ve sapkın davranış örüntüsü sergilemesine de sebep olabilir (Sankır, 2014).

Psikanalitik kurama göre benlik saygısının gelişimi süper ego gelişimi ile yakından bağlantılıdır. Kişinin çocukluk döneminde kendinden hoşnut olabilmesi için sevilmiş olma duygusu gerekli iken sonraki zamanlarda doğru yapmış olma duygusu da gerekli olmaktadır. Süper ego tarafından verilen içsel ceza benlik saygısında azalmaya yol açmaktadır. Süper egonun gelişimi ile bireyin sadece kendisini haklı bulması değil, diğerlerinin de kendisi için düşünceleri önem kazanır ve bu benlik saygısını etkiler (Doğru ve Peker, 2004).

2.21. Düşük ve Yüksek Benlik Saygısı

Benlik saygısı yüksek olan bireyler kendileri ile ilgili, net, tutarlı ve kararlılık gösteren düşünce biçimine sahiptirler. Böyle bireyler kendine güven, iyimserlik, bir işi başarma arzusu, zorlu işler karşısında yılmama gibi olumlu yönde özelliklere ve kişilik yapısına sahiptir. Benliklerini güçlü tutma yönünde bir eğilimleri olduğundan, başarısızlık sonucunda vazgeçmek yerine başarısız oldukları durumlarda mücadele etmeyi tercih ederler. Başarısız bir sonuç elde ettiklerinde, uyguladığı yöntemleri gözden geçirir ve yeni yollar ararlar (Yılmaz, 2009).

Başarıyı yakalayamadıklarında, izledikleri yolun yanlışlığı üzerinde durmaktan ziyade, kendisini ilerletebilmek adına bir imkan olarak durumu değerlendirirler. Benlik saygısı yüksek olan bireylerin genel özellikleri şöyle ifade edilebilir (Duman, 2016):

- Kendilerine saygılı davranılmasını isterler
- Davranış, kabiliyet, cinsellik ve görüntüleri ile ilgili olumlu algıları vardır
- Dışarıdan kontrol odaklı değildirler, her şartta aynı performansı gösterirler
- Eleştirilmeye açıktırlar ve atılgan davranırlar
- Yapılacak olan iltifatı kabul ederler
- Performanslarını gerçekçi bir bakış açısı ile değerlendirirler
- Çalıştığı kurumunda aktiftir
- Otorite olan kişiye karşı davranışları ve tavırları rahattır
- Hayatlarından memnundur
- Sosyal destek sistemleri güçlüdür
- Otokontrolleri güçlüdür
- Faaliyetlere katılım gösterirler

Benlik saygısı zayıf olan bireyler ise kendileri ile ilgili karışık, tutarsız, kararsız, belirsiz ve boşluklarla dolu bir düşünce sistemine sahiptirler. Bu kişiler kendilerine güven duymamakta, yeteneklerini önemsememekte, çoğunlukla başarılarını yadsımakta, hızlıca umutsuzluğa kapılmakta ve benliğini koruma güdüsüyle kaçmaktadır. Benlik saygısı düşük olan bireylerde uyku problemi, sinir problemi, baş ağrısı, çarpıntı, tedirginlik şeklinde ruhsal belirtiler ortaya çıkabilmektedir. Benlik saygısı düşük olan bireylerin özellikleri şöyle sıralanabilir (Seyhan ve Zincir, 2009):

- Görevden ve denemeden başarısızlık kaygısı ve kendisini güçsüz algılaması sebebiyle kaçınırlar
- Bir görev yaptıklarında ufak bir başarısızlık, yaptıkları işleri bırakmalarına neden olur
- Kaybedeceğini ve başaramayacağını düşündüğünde yalana başvururlar
- Dıştan gelen etkenleri ve başkalarını öne sürerek bahane bulurlar
- Sosyal ortamlardan uzak durarak arkadaş çevresini azaltır ya da kaybeder
- “Bu benim hatam” veya “Herkes benden daha akıllı” şeklinde kendine yönelik eleştiride bulunur
- Diğer insanların kendisini övmesi ya da eleştirmesi sebebiyle güçlük yaşar

2.22. Benlik Saygısı ve Suç

Başkaları üzerinde fiziksel ve psikolojik baskı uygulayan ve zarar veren kişiye zorba, kendini savunamayan kişiye kurban adı verilmektedir. Zorba davranış sergileyen kişi suça yatkındır. Seals ve Young (2003) araştırmalarında fiziksel ve psikolojik baskı altında kalan mağdur kişilerin benlik saygılarının düşük, depresyon ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu, zorbaca davranış içinde bulunan saldırgan bireylerin benlik saygılarının yüksek olduğunu söylemiştir (Akt.: Kapçı, 2004).

Bir başka araştırmada düşük benlik saygısı olan bireylerin suç ve sapkın davranışa, fiziksel, psikolojik ve maddi zarar vermeye daha yatkın oldukları çoğunun uyuşturucu/uyarıcı madde kullandıkları görülmüştür. Yüksek benlik saygısına sahip bireylerin duygularını kontrol edebildikleri ve suça karşı daha dirayetli oldukları saptanmıştır (Baumeister ve ark., 1996).

Alan dizin taraması yapıldığın da suç işleyen bireylerin benlik saygı düzeyleri, ailevi ilişkilerle ve sosyal çevre ile bağlantılı bulunmuştur. George Herbert Mead'e göre çocuk, çevresindeki olayların farkına varmaya başladığı zaman ebeveyninin davranışlarını gözlemleyerek onları rol alarak davranışlarını, düşüncelerini kendi benliğine katar ve çevrenin kendine karşı yaklaşımını benliği ile içselleştirir (Akt.: Kaya, 1997). Bu düşünceye göre ebeveynin ve çevrenin davranışları çocuğu suç unsuruna yöneltebilir.

Benlik saygısı ve suç kavramlarını yukarıdaki paragraflarda ayrı ayrı şekilde açıklamıştık. Bu iki değişkeni bir arada inceleyecek olursak bu iki değişken birbirini etkileyen ve tetikleyen iki değişkendir. Burada benlik saygısı düşük bireylerde suça yatkınlık ve suç işleme durumu alan dizin tarandığında daha fazla saptanmıştır. Bunun birçok nedeni olabilir fakat ana neden olarak bireyin düşük benlik saygısını bu şekilde ortaya çıkarması olabilir.

Seyhan ve Zincir (2009) tutuklu ve hükümlü gençlerde benlik saygısı ve aile yapısının karşılaştırmak için yaptıkları çalışmada problem çözme becerisi ile genel benlik saygısı arasında olumsuz, anlamlı ve zayıf şiddette bir ilişki görürken problem çözme becerisi ile sosyal benlik saygısı arasında olumlu, anlamlı ve orta şiddette bir ilişki bulmuşlardır. Ailedeki problem çözme becerisinin iyi bir şekilde algılanması gençlerin genel ve sosyal benlik saygılarını olumlu algılamalarında etkili olmuştur.

Ülkemizde Alagöz (1997) tarafından yapılan bir araştırmada suç işleme davranışı sergilemiş ve tutuklanmış olan erkek ergenlerin benlik saygıları değerlendirilmiştir. Kasten adam öldürme suçundan tutuklanmış olan erkek ergenlerin benlik saygılarının suç işleme davranışı göstermemiş olan erkek ergenlerin benlik saygılarından daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Akt.: Seyhan ve Zincir, 2009).

Smart ve Boden (1996) yapmış oldukları çalışmada suç işleme davranışı ve saldırganlığın düşük benlik saygısından değil, çok yüksek benlik saygısından ileri geldiğini öne sürmüşlerdir (Akt.: Yılmaz, 2009).

Yılmaz (2009) yapmış olduğu çalışmada ergenlerin suça sürüklenme durumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiş suça bulaşan ergenlerin benlik saygısını suça bulaşmayan ergenlerin benlik saygısından anlamlı bir şekilde farklı bulunmuştur. Suça sürüklenen ergenlerin ve suça sürüklenmeyen ergenlerin eğitim düzeyleri ile benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu, her iki grup ergenin de eğitim düzeyinin yükseldikçe benlik saygısı düzeylerinin de yükseldiği sonucu belirlenmiştir.

Malcolm (2004) evsiz erkeklerle yapmış olduğu bir çalışmada benlik saygısı düzeyleri ile alkol ve madde kullanımını incelemiştir. Daha önce lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalardan farklı olarak evsizlerle yapılan çalışmada yüksek benlik saygısı düzeyinde olan bireylerin alkol ve madde kullanımının daha az olduğu öne sürülmüştür (Akt.: Aydın, 2015).

2.23. Benlik Saygısı ve Madde Kullanım Bozuklukları

Benlik kavramı, insanın kendi benliğini algılayış ve kavrayış biçimi olarak kendisini ne şekilde değerlendirdiğini anlatmaktadır. Psikoloji alan dizininde benlik saygısı ile ilgili araştırmalar 1980'e kadar uzanır ve benlik saygısı kavramı en temel kavramlardan biri sayılmaktadır. Benlik saygısı ile ilgili tanımlardan yola çıkarak benlik saygısının genel olarak üç anlam taşıdığı kararına varılmıştır. Bunlar kendini kabul etme, kendini sevme ve yeterliliklerdir. Benlik saygısının ortaya çıkmasında ve gelişmesinde kişinin yeteneklerini, kendini değerli hissetmesi, başarılı olması, bedensel özelliklerini kabul etmesi bilgi ve becerilerini ortaya çıkarabilmesi ve toplum içinde kabul görmesi gibi faktörler son derece önemlidir (Ersöğütçü, 2015; Özkan, 1994)

Benlik saygısı, statik bir durumu ifade etmez; pozitif veya negatif olabilir, koşullara, gelişmelere ve konuma göre değişkenlik gösterebilir. Kişinin zayıf veya yüksek benlik saygısına sahip olması olaylar esnasındaki davranışlarını ve duygularını değişik yönlerde etkiler. Benlik saygısı konusunda tanınmış ünlü yazar Coopersmith bu kavramı kişinin kendi hakkındaki süreklilik arz eden bireyin kendisi için uygun gördüğü veya görmediği bazı özellikleri ile ilgili olan değerlendirmesi olarak açıklamış ayrıca bireyin tutum ve davranışlarını belirleyen, etrafında etkileşim halinde olduğu insanların anlayışlarıyla etkilenen, bireyin bir iç imajı olduğunu söylemiştir (Kıpcı, 2004).

Sağlıklı bir benlik saygısı; kendisine hata yapabilme imkanı veren, kendisini daha değerli hisseden; kendi ile barışık olan, hedeflerine gerçekte ulaşma yollarını bilen, kendi yaptığı davranışların sorumluluklarını alan, kendinden memnun, kendini idare edebilen etkin bir birey olarak işlev görmeyi sağlar. Yüksek benlik saygısına (olumlu benlik saygısı) sahip bireylerin; sağlıklı mutlu, başarılı ve üretken olmayı amaçladıkları, zorlukları yenmek için daha fazla çaba harcadıkları, daha iyi gece uykusu aldıkları, diğer insanları kabul ve akran zorlamalarına daha az eğilim gösterdikleri, düşük benlik saygısına (olumsuz benlik saygısı) sahip kişilerin ise; karamsar, kendilerine değersiz ve yeteneksiz gibi suçlamalarda bulunan, kaygılı, daha az gayret gösteren, sinirli ve başarısızlık meyilleri olan bireyler oldukları ifade edilmiştir (Evren ve Ögel, 2003; Özkan, 1994).

Gossop (1976) 71 madde kullanım bozukluğu olan kişi ile yaptığı çalışmada kontrol grubuna göre benlik saygısında belirgin azalma saptamış ve hasta grubunda kadınlarda erkeklere göre benlik saygısının daha da düşük olduğunu ortaya koymuştur. Eroin gibi toplumsal olarak en çok reddedilen maddeleri kullanmaya devam eden kişiler genellikle parçalanmış ailelerden gelen veya ebeveynleri ile bozulmuş ilişkileri olan ve sıklıkla düşük benlik değerine sahip kişilerdir (Akt.: Toker, 2008).

Dielman ve arkadaşları (1987) benlik saygısı düşük ergenlerde arkadaş etkilerinin daha fazla olduğunu ve bu durumun uyuşturucu madde kullanımıyla ilişkili olduğunu bildirmiştir. Düşük benlik saygısı olan bireyler çevresel etkilere daha çabuk maruz kalmaktadır.

Toker (2008) madde kullanma eğilimi, başa çıkma tutumları ve benlik saygısı açısından karşılaştırma amaçlı yapmış olduğu çalışmada, deney grubunun Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden (RBSO) elde etmiş olduğu puanları kontrol grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=0,011$). Deney ve kontrol gruplarının benlik saygısı düzeylerinin dağılımının istatistiksel olarak farklı olduğu görülmüştür ($p=0,048$).

2.24. Benlik Saygısı ve Yalnızlık

Unger ve arkadaşları (1997), Los Angeles'ta bulunan evsiz ergen ve yetişkinlerde psikolojik bozuklukların yaygınlığını ve ruh sağlığı ile madde kullanım bozukluğu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın örnekleminde yaşları 13-23 arasında değişen toplam 426 kişi bulunmaktadır (Akt.: Ünlü, 2015). Elde edilen bulgular ışığında evsiz ergen ve yetişkinlerin benlik saygısının düşük olduğu görülmüş ve psikolojik bozukluk noktasında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, intihar ve kendini zarar verme davranışı, madde kötüye kullanımı ile depresyon belirtileri gözlenmiştir. Katılımcıların %72'sinde depresif duygular, %55'inde değersizlik hissi ve %16'sında düşük benlik saygısı görülmüştür.

Miner (1991) altı ay ve daha fazla sürede ailesinden uzak kalmış 30 evsiz ergen ve aileleri ile yaşayan 120 ergenin benlik saygısı düzeylerini karşılaştırmıştır. Çalışmada Ergenler İçin Offer Benlik İmajı Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri ve Rotter İç Dış Kontrol Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre evsiz ergenlerde benlik saygısının düşük olduğu görülmüş ve bu eksikliğin umutsuzluk hissi ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Akt.: Ünlü, 2015).

Erim (2001) tarafından yapılan bir araştırma sonucuna göre, yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin benlik saygısının, ailelerinin yanında yaşayan ergenlere oranla daha düşük olduğu bildirilmiştir. Sosyal desteğin benlik saygısına olumlu etkisi bu çalışmada vurgulanmıştır (Akt.: Toker 2008).

Turan (2010) ilişkilere yönelik bilişsel çarpıtmaları yordamada yalnızlık, benlik saygısı, yaş, cinsiyet ve romantik ilişkide bulunma halinin etkisini inceleyen bir çalışma yapmıştır. Bu araştırma sonucunda; benlik saygısı ve yalnızlık düzeyi ile ilişkilere yönelik bilişsel çarpıtmalar arasında bir ilişkiye rastlanmıştır. Benlik saygısı ile ilişkiler ile ilgili bilişsel çarpıtma arasında negatif yönde bir ilişki yalnızlık düzeyi ile ilişkiler ile ilgili bilişsel çarpıtma düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur (Akt.: Ünlü, 2015).

Stokes (1985) ise yalnız insanların sosyal etkileşimlerinde rahatsızlık yaşayıp kendini açma davranışlarında ve sosyal becerilerinde yetersizlik görmüştür. Bu insanlar daha az sosyal risk alan, içe dönük, sıkılgan, benlik saygısı düşük, kaygılı ve depresif olmaktadır (Akt.: Aydın, 2015).

Acar ve arkadaşları (2006) yaptıkları çalışmada sokak çocuklarının benlik saygısı düzeylerini incelemişlerdir. Araştırmaya 16-19 yaşları arasındaki 34 ergen katılmıştır. Araştırma sonucunda sokak çocuklarında benlik saygısı düzeylerinin düşük olduğu, erkeklerin benlik saygısı düzeylerinin kızlara oranla daha düşük olduğu gözlenmiştir. Ayrıcı katılımcıların çoğunluğunda olumsuz beden imajı olduğu da belirtilmiştir (Akt.: Yıldız ve Duy, 2015).

3. YÖNTEM

3.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Samsun Vezirköprü M Tipi Kapalı İnfaz Kurumundaki 350 hükümlü ve örneklemini 20-67 yaş aralığında 161 erkek hükümlü oluşturmaktadır. Araştırmada yer alan 161 kişi gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya katılmıştır. Katılımcıların 71'inde DSM-V kriterlerine göre madde kullanım bozukluğu var iken 90 kişide madde kullanım bozukluğu saptanmamıştır. Bu çalışma için Adalet Bakanlığından (Ek 1) ve üniversite etik kurulundan onay alınmıştır (Ek 2).

3.2. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma kesitsel bir çalışma olarak planlanmıştır.

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi

Sosyodemografik veri formu: Araştırmacı tarafından belirlenen yaş, medeni durum, eğitim durumu ve gelir düzeyi gibi çeşitli sosyodemografik değişkenler ve hükümlülerin madde kullanım bozukluğunun olup olmadığını belirlemek için DSM-V kriterlerinin olduğu veri formu araştırmanın ilk aşamasında katılımcılara sunulmuştur. Hazırlanan anket formunun en başında sosyodemografik veri formu bulunmaktadır (Ek 3).

UCLA Yalnızlık Ölçeği (UCLA-LS): UCLA Yalnızlık Ölçeği 1978 yılında Russel, Peplau ve Ferguson tarafından geliştirilmiştir (Russell, 1996). Ölçeğin güvenilirliği incelenmiş ve ölçeğin alfa iç tutarlık katsayısı 0,94 olarak saptanmıştır. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliğinin anlamlı ($r=0,73$) düzeyde olduğu görülmüştür. 10’u düz ve 10’u ters yönde kodlanmış 20 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçeğin her maddesinde sosyal ilişkilerle ilgili duygu ya da düşünce belirten bir durum sunulmakta ve bireylerden bu durumu ne sıklıkla yaşadıklarını dört likertli ölçek üzerinde belirtmeleri istenmektedir. Ülkemizde UCLA Yalnızlık Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği Demir (1989) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin bulgularda Cronbach Alpha= 0,96 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada UCLA Yalnızlık Ölçeği toplam puanı kullanılmıştır. Hükümlüler tarafından doldurulan anketlerin sonucunda yüksek puan yüksek yalnızlık düzeyini, düşük puan düşük yalnızlık düzeyini göstermektedir. Kullanılan ölçek Ek-4’te verilmiştir.

Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri: Envanter Morris Rosenberg (1963) tarafından geliştirilmiştir. Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri, çoktan seçmeli 63 sorudan oluşan bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçek, on iki alt kategoriden oluşmaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda benlik saygısını ölçmeye yönelik olarak ölçeğin ilk ‘10’ maddesi kullanılmıştır. Beş maddesi pozitif, beş maddesi negatif ifadelerden oluşan bu 10 maddelik ölçekte puanlama Guttman ölçekleme tekniğine uygun bir şekilde yapılmaktadır. “Çok Doğru”, “Doğru”, ”Yanlış” ve “Çok Yanlış” seçeneklerinin yer aldığı 4 dereceli Likert türü bir ölçektir ve sorulardan beşi ters kodlanmıştır. Ölçeğin kendi içindeki değerlendirme sistemine göre; 1, 2, 4, 6, 7. maddeler olumlu kendilik değerlendirmesini sorgulamakta olup, 3’den 0’a kadar değişen puanlama yapılırken, 3, 5, 8, 9, 10. maddeler olumsuz kendilik değerlendirmesini sorgulamakta olup, 0’dan 3’e kadar değişen bir puanlama yapılmaktadır. Toplam puan aralığı 0-30 arasında olup, 15-25 arası alınan puan benlik saygısının yeterli olduğunu gösterirken, 15 puanın altı düşük benlik saygısını göstermektedir. Ülkemizde, ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmalarında geçerlilik katsayısı $r=0,71$ olarak bulunmuştur. Ölçek hükümlüler tarafından doldurulmuş olup Ek-5’te verilmiştir.

3.4. Araştırma Verilerinin İstatistik Analizi

Yapılan çalışmada elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra Spss.23 (Statistical Package For Social Sciences, SPSS) paket program aracılığı ile analiz edilmiş ve bulunan sonuçlar incelenmiştir. Analizlerin yorumlanması işleminde $p=0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel farklar aranmıştır. Araştırmanın sonuç değişkenleri (bağımlı değişkenleri) yalnızlık düzeyi ve benlik saygısıdır.

Araştırmanın hipotezlerini test etmeden önce katılımcıların sosyodemografik değişkenlere göre dağılımı frekans tablosu ile ve araştırma leklerinin merkezi yığılım ve dağılım sonuçları betimleyici tablolar yardımıyla incelenmiştir (4.1. Betimsel Analizler). Araştırma lekleri ve bazı demografik değişkenler aralarındaki ilişkiyi incelemek üzere korelasyon analizi uygulanmıştır (4.2. Korelasyon Analizi). Araştırmada kullanılan bağımsız değişkenlere göre bağımlı değişkenlerin karşılaştırılması için bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmış ve madde kullanımının sonuç değişkenleri üzerindeki etkisi tek yönlü MANOVA analizi ile incelenmiştir (4.3. Hipotez Testleri).

4. BULGULAR

4.1. Betimsel Analizler

Tablo 1. Sosyodemografik Değişkenlerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
Ceza infaz kurumu öncesi çalışma durumu	Çalışıyor	122	75,8
	Çalışmıyor	39	24,2
Toplam		161	100,0
Medeni durum	Evli	74	46,0
	Bekar	67	41,6
	Dul-boşanmış	20	12,4
Toplam		161	100,0
Romantik ilişki	Var	28	32,2
	Yok	59	67,8
Toplam		161	100,0
Öğrenim durumu	İlkokul	54	33,5
	İlköğretim- ortaöğretim	44	27,3
	Lise ve üzeri	63	39,1
Toplam		161	100,0
Gelir durumu	Gelirim yok	37	23,0
	0-500 TL arası	16	9,9
	500-1000 TL arası	29	18,0
	1000 TL'den fazla	79	49,1
Toplam		161	100,0
Ceza infaz kurumu öncesi kiminle yaşıyor?	Aile	136	84,5
	Tek	25	15,5
Toplam		161	100,0
Ceza infaz kurumu öncesi madde kullanımı	Var	79	49,1
	Yok	82	50,9
Toplam		161	100,0
Anne-baba bilgileri	Her ikisi de hayatta, birlikte yaşıyor	69	42,9
	Her ikisi de hayatta, ayrı yaşıyor	24	14,9
	Her ikisi de hayatta değil	22	13,7
	Sadece biri hayatta	46	28,6
Toplam		161	100,0
Ziyaret sıklığı	Hiç gelinmiyor	34	21,1
	Ayda birden az	27	16,8
	Ayda bir	58	36,0
	Ayda birden fazla	42	26,1
Toplam		161	100,0

Değişkenler		n	%
Aile-akraba iletişim	Hiç	20	12,4
	Nadir	27	16,8
	Ara sıra	42	26,1
	Sık sık	26	16,1
	Her zaman	46	28,6
Toplam		161	100,0
Para gönderimi	Gönderiliyor	127	78,9
	Gönderilmiyor	34	21,1
Toplam		161	100,0
Madde kullanım nedeni	Hiç kullanmadım	80	49,7
	Merak ettiği için	10	6,2
	Yalnız olduğu için	50	31,1
	Sorunlardan uzaklaşmak için	21	13,0
Toplam		161	100,0
Madde kullanım durumu	Madde kullanım bozukluğu var	71	44,1
	Madde kullanmamış	90	55,9
Toplam		161	100,0
Çocuk var mı?	Evet	88	54,7
	Hayır	73	45,3
Toplam		161	100,0

Yapılan çalışmada katılımcıların 122'si (%75,8) ceza infaz kurumuna girmeden önce çalışırken 39'u (%24,2) çalışmamaktadır. Katılımcılardan 74 kişi (%46,0) evli, 67 kişi (%41,6) bekar ve 20 kişi (%12,4) dul veya boşanmıştır. Evli olmayanlardan 28 kişinin (%32,2) romantik ilişkisi varken 59 kişinin (%67,8) romantik ilişkisi yoktur. Öğrenim durumu için 54 kişi (%33,5) ilkokul, 44 kişi (%27,3) ilköğretim-ortaöğretim ve 63 kişi (%39,1) lise ve üzeri eğitim seviyesine sahiptir.

Katılımcılardan 37 kişinin (%23,0) geliri yokken, 16 kişi (%9,9) 0-500 TL gelire, 29 kişi (%18,0) 500-1000 TL arası gelire ve 79 kişi 1000 TL ve üzeri gelire sahiptir. Katılımcıların 136'sı (%84,5) ceza infaz kurumu öncesinde ailesi ile yaşarken 25'i (%15,5) tek yaşamaktadır. 161 kişiden 79'u (%49,1) ceza infaz kurumuna girmeden önce madde kullanırken 82'si (%50,9) madde kullanmamıştır.

Katılımcılardan anne-babası hayatta ve birlikte yaşayan 69 kişi (%42,9), anne-baba hayatta ve ayrı yaşayan 24 kişi (%14,9), anne ve babası hayatta olmayan 22 kişi (%13,7) ve ebeveynlerinden sadece biri hayatta olan 46 kişi (%28,6) bulunmaktadır. Ziyaret sıklığı değişkeni için 34 kişinin (%21,1) ziyareti yokken, 27 kişinin (%16,8) ayda birden az, 58 kişinin (%36,0) ayda bir ve 42 kişinin (%26,1) ayda birden fazla ziyareti olmaktadır.

161 kişiden 20'si (%12,4) aile-akrabasıyla hiç iletişim kurmazken 27'si (%16,8) nadiren, 42'si (%26,1) ara sıra, 26'sı (%16,1) sık sık ve 46'sı (%28,6) her zaman iletişim kurmaktadır. Katılımcılardan 127'sine (%78,9) para gönderilirken 34'üne (%21,1) para gönderilmemektedir.

Katılımcılardan 71'inde (%44,1) madde kullanım bozukluğu var iken 90'ı (%55,9) madde kullanmamıştır. 161 kişiden 80'i (%49,7) hiç madde kullanmamışken 10'u (%6,2) merak ettiğinden, 50'si (%31,1) yalnız olduğundan ve 21'i (%13,0) sorunlardan uzaklaşmak için madde kullanmıştır. Hükümlülerden 88'i (%54,7) çocuk sahibi iken 73'ü (%45,3) çocuk sahibi değildir.

Tablo 2.Araştırmanın Bağımlı Değişkenleri ve Bazı Demografik Bilgiler için Betimleyici İstatistiksel Tablo

Değişkenler	n	Min.	Max.	$\bar{x}$	ss
Yaş	161	20	67	37,11	11,40
Hüküm süresi (Ay)	161	24	720	193,68	125,07
Ceza infaz kurumunda geçen süre (Ay)	161	1	420	53,03	48,27
Kalan ceza süresi (Ay)	161	3	302	73,40	64,86
Yalnızlık toplam puanı	161	26	65	44,81	7,75
Benlik Saygısı toplam puanı	161	6	30	19,15	4,95

161 kişi ile yapılan çalışmada yaş 20-67 yıl arasında ($\bar{x}=37,11\pm11,40$ yıl), hüküm süresi 24-720 ay arasında ($\bar{x}=193,68\pm125,07$ ay), ceza infaz kurumunda geçen süre 1-420 ay arasında ($\bar{x}=53,03\pm58,27$ ay), kalan ceza süresi 3-302 ay arasında ($\bar{x}=73,40\pm64,86$ ay), yalnızlık toplam puanı 26-65 puan arasında ($\bar{x}=44,81\pm7,75$ puan) ve benlik saygısı toplam puanı 6-30 puan arasında ($\bar{x}=19,15\pm4,95$ puan) bulunmuştur.

4.2. Korelasyon Analizi

Tablo 3. Değişkenler Arası Korelasyon Analizi

Toplam puanlar		Yaş	Hüküm Süresi	Ceza İnfaz Kurumunda Geçen Süre	Kalan Ceza Süresi	Benlik Saygısı
Yalnızlık	r	-0,049	0,142	0,200*	0,047	-0,394*
	p	0,537	0,072	0,011	0,557	0,000
	n	161	161	161	161	161
Benlik Saygısı	r	-0,031	-0,215*	-0,101	-0,123	
	p	0,694	0,006	0,201	0,119	
	n	161	161	161	161	

*p<0,05

Yapılan korelasyon analizi sonucunda yaş değişkeni ile yalnızlık ve yaş ile benlik saygısı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Hüküm süresi ile yalnızlık arasında anlamlı bir ilişki görülmezken hüküm süresi ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür ($p<0,05$). Bulunan ilişki negatif ve orta şiddettedir. Bu sonuca göre kişinin hüküm yılındaki artış onun benlik saygısı puanını düşürmekte ya da hüküm yılındaki azalma kişinin benlik saygısı puanını yükseltmektedir.

Kişinin ceza infaz kurumunda kaldığı süre ile yalnızlık puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Bulunan ilişki pozitif ve orta şiddettedir. Bu sonuca göre ceza infaz kurumunda geçen süredeki artış bireyin yalnızlık puanını artıracak ya da ceza infaz kurumunda geçen süre azaldıkça kişinin yalnızlık puanı azalacaktır. Hükümlünün kalan ceza süresi ile yalnızlık ve benlik saygısı puanları arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Son olarak yalnızlık ve benlik saygısı arasındaki ilişkiye bakılmış ve orta şiddette, negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuçla bireylerdeki yalnızlık puanı arttıkça, benlik saygısı puanları düşecek ya da yalnızlık puanları azaldıkça benlik saygısı puanları yükselecektir.

4.3. Hipotez Testleri

Tablo 4. Ceza İnfaz Kurumu Öncesi Çalışma Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Çalışma	n	$\bar{x}$	ss	T	p
Yalnızlık	Çalışıyor	122	44,90	7,97	0,272	0,786
	Çalışmıyor	39	44,51	7,10		
Benlik Saygısı	Çalışıyor	122	19,31	4,88	0,735	0,463
	Çalışmıyor	39	18,64	5,19		

Yapılan analiz sonucunda ceza infaz kurumu öncesinde çalışma durumuna göre kişilerin yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri açısından anlamlı fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 5. Ceza İnfaz Kurumu Öncesi Kiminle Yaşanıldığı Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Kiminle Yaşıyor	n	$\bar{x}$	ss	T	p
Yalnızlık	Aile	136	44,12	7,57	-2,684	0,008
	Tek	25	48,56	7,78		
Benlik Saygısı	Aile	136	19,33	4,92	1,088	0,278
	Tek	25	18,16	5,11		

Yapılan analiz sonucunda ceza infaz kurumuna girmeden önce tek başına yaşayanların daha çok yalnızlık hissettikleri görülmüştür ($p<0,05$). Ceza infaz kurumu öncesinde ailesi ile yaşayanların yalnızlık puanları daha düşüktür. Ceza infaz kurumu öncesi aile veya tek yaşama durumuna göre kişilerin benlik saygısı açısından fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 6. Para Gönderilmesi-Gönderilmemesi Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Para gönderimi	n	$\bar{x}$	ss	T	p
Yalnızlık	Gönderiliyor	127	44,29	7,42	-1,641	0,103
	Gönderilmiyor	34	46,74	8,72		
Benlik Saygısı	Gönderiliyor	127	19,18	4,92	0,158	0,874
	Gönderilmiyor	34	19,03	5,13		

Kişilere para gönderilmesi veya gönderilmemesi durumuna göre yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri açısından anlamlı fark görülmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 7. Çocuk Sahibi Olma-Olmama Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Çocuk	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Yalnızlık	Var	88	44,83	8,13	0,040	0,968
	Yok	73	44,78	7,33		
Benlik Saygısı	Var	88	19,60	4,96	1,278	0,203
	Yok	73	18,60	4,92		

Kişilerin çocuk sahibi olması veya olmaması durumuna göre yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri açısından anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 8. Madde Kullanım Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Madde Kullanım Durumu	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Yalnızlık	MKB var	71	46,34	7,80	2,253	0,026
	Madde kullanmamış	90	43,60	7,54		
Benlik Saygısı	MKB var	71	18,08	5,50	-2,462	0,015
	Madde kullanmamış	90	19,99	4,32		

*MKB: Madde Kullanım Bozukluğu

Yapılan analiz sonucunda madde kullanım durumuna göre gruplar arasında yalnızlık düzeyleri açısından anlamlı farklılık vardır ($p<0,05$). MKB olan bireylerde madde kullanmamış bireylere göre yalnızlık puanı daha yüksektir. Bunun yanında madde kullanım durumuna göre gruplar arasında benlik saygısı düzeyleri açısından da anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Madde kullanmamış bireylerin benlik saygısı puanı MKB olan bireylere göre daha yüksektir.

Tablo 9. Romantik İlişki Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Romantik İlişki	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Yalnızlık	Var	28	45,05	8,61	0,250	0,803
	Yok	59	45,54	8,10		
Benlik Saygısı	Var	28	19,63	5,09	-1,056	0,294
	Yok	59	18,43	4,64		

Yapılan analiz sonucunda romantik ilişki varlığına göre yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 10. Ceza İnfaz Kurumu Öncesi Madde Kullanım Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Madde Kullanımı	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Yalnızlık	Var	79	46,33	8,05	2,484	0,014
	Yok	82	43,34	7,21		
Benlik Saygısı	Var	79	18,49	5,47	-1,658	0,099
	Yok	82	19,78	4,33		

Ceza infaz kurumu öncesinde madde kullanımına göre bireylerin yalnızlık düzeyleri açısından anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Ceza infaz kurumu öncesinde madde kullanmış bireylerin yalnızlık puanları daha yüksektir. Ancak ceza infaz kurumu öncesinde madde kullanımına göre bireylerin benlik saygısı puanları açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p > 0,05$).

Tablo 11. Medeni Duruma Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Medeni Durum	n	$\bar{x}$	ss	F	p
Yalnızlık	Evli	74	43,50	7,59	2,285	0,105
	Bekar	67	45,57	7,69		
	Dul-boşanmış	20	47,10	8,08		
Benlik Saygısı	Evli	74	19,81	4,86	1,466	0,234
	Bekar	67	18,39	5,10		
	Dul-boşanmış	20	19,25	4,66		

Yapılan analiz sonucunda kişinin medeni duruma göre yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p > 0,05$).

Tablo 12. Öğrenim Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Öğrenim Durumu	n	$\bar{x}$	ss	F	p
Yalnızlık	İlkokul	54	46,37	7,99	1,667	0,192
	İlköğretim- ortaöğretim	44	44,07	7,18		
	Lise ve üzeri	63	43,98	7,85		
Benlik Saygısı	İlkokul	54	18,00	4,93	2,779	0,065
	İlköğretim- ortaöğretim	44	20,32	4,09		
	Lise ve üzeri	63	21,32	5,35		

Yapılan analiz sonucunda kişinin öğrenim durumuna göre yalnızlık ve benlik saygısı puanları açısından anlamlı fark bulunmamıştır($p>0,05$).

Tablo 13. Gelir Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Maddi Durum	n	$\bar{x}$	ss	F	P
Yalnızlık	Gelirim yok	37	45,16	7,78	1,951	0,124
	0-500 TL arası	16	48,25	7,00		
	500-1000 TL arası	29	45,83	7,05		
	1000 TL'den fazla	79	43,57	7,96		
Benlik Saygısı	Gelirim yok	37	18,11	6,11	1,578	0,197
	0-500 TL arası	16	19,25	4,80		
	500-1000 TL arası	29	18,24	4,01		
	1000 TL'den fazla	79	19,95	4,62		

Yapılan analiz sonucunda gelir durumuna göre yalnızlık ve benlik saygısı puanları açısından anlamlı fark bulunmamaktadır($p>0,05$).

Tablo 14. Anne-Baba Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Anne-Baba Durum	n	$\bar{x}$	ss	F	P
Yalnızlık	Her ikisi de hayatta, birlikte yaşıyor	69	44,01	6,81	0,669	0,572
	Her ikisi de hayatta, ayrı yaşıyor	24	46,04	9,76		
	Her ikisi de hayatta değil	22	44,18	7,94		
	Sadece biri hayatta	46	45,65	7,93		
Benlik Saygısı	Her ikisi de hayatta, birlikte yaşıyor	69	20,03	4,60	1,829	0,144
	Her ikisi de hayatta, ayrı yaşıyor	24	18,58	4,64		
	Her ikisi de hayatta değil	22	19,55	4,04		
	Sadece biri hayatta	46	17,93	5,79		

Yapılan analiz sonucunda anne-baba durumuna göre kişinin yalnızlık ve benlik saygısı puanları açısından anlamlı fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 15. Ziyaret Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Ziyaret	n	$\bar{x}$	ss	F	P
Yalnızlık	Hiç gelinmiyor	34	46,15	6,97	1,174	0,322
	Ayda birden az	27	46,00	8,15		
	Ayda bir	58	44,64	8,74		
	Ayda birden fazla	42	43,19	6,48		
Benlik Saygısı	Hiç gelinmiyor	34	18,68	6,33	0,472	0,703
	Ayda birden az	27	19,22	3,64		
	Ayda bir	58	18,86	4,94		
	Ayda birden fazla	42	19,88	4,49		

Yapılan analiz sonucunda ziyaret durumuna göre yalnızlık ve benlik saygısı puanları açısından anlamlı fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 16. İletişim Sıklığı Durumuna Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	İletişim Sıklığı	n	$\bar{x}$	ss	F	P
Yalnızlık	Hiç	20	45,60	9,52	3,450	0,010
	Nadir	27	47,85	7,92		
	Ara sıra	42	46,50	6,56		
	Sık sık	26	42,31	6,75		
	Her zaman	46	42,54	7,57		
Benlik Saygısı	Hiç	20	17,10	5,89	2,040	0,091
	Nadir	27	17,63	5,46		
	Ara sıra	42	18,67	3,81		
	Sık sık	26	19,88	5,16		
	Her zaman	46	20,52	4,78		

Yapılan analiz sonucunda iletişim sıklığına göre yalnızlık puanı açısından anlamlı fark olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığını bulmak için yapılan Tukey's-B (Post Hoc) analizi sonucunda temel farklılığın sık sık ve her zaman iletişim kurma kategorisinden kaynaklandığı görülmüştür. Ailesi veya akrabalarıyla sık sık ve ya her zaman iletişim kuranlarda yalnızlık puanı, yakınlarıyla daha az sıklıkta iletişim kuranlara göre daha düşüktür.

İletişim sıklığına göre benlik saygısı puanları açısından anlamlı fark yoktur ($p>0,05$).

Tablo 17. Madde Kullanım Nedenine Göre Yalnızlık Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi

Toplam puan	Ziyaret	n	$\bar{x}$	ss	F	P
Yalnızlık	Merak ettiği için	10	49,20	7,86	0,897	0,412
	Yalnız olduğu için	48	45,48	8,04		
	Sorunlardan uzaklaşmak için	21	46,62	8,43		
Benlik Saygısı	Merak ettiği için	10	15,90	4,95	2,300	0,107
	Yalnız olduğu için	48	19,38	5,70		
	Sorunlardan uzaklaşmak için	21	17,38	4,47		

Yapılan analiz sonucunda madde kullanım nedenine göre yalnızlık ve benlik saygısı puanları açısından anlamlı fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 18. Madde Kullanım Bozukluğunun Yalnızlık Ve Benlik Saygısına Etkisinin Tek Yönlü MANOVA Analizi İle İncelenmesi

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişkenler	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
MKB Durumu*	Yalnızlık	297,544	297,544	5,077	0,026
	Benlik saygısı	143,941	143,941	6,060	0,015

*MKB: Madde Kullanım Bozukluğu

Yapılan MANOVA analizi sonucunda bulunan 5,09 değerindeki Box's M katsayısı kovaryans eşitliğinin sağlandığını göstermektedir: $F(3/546)= 1,673$; $p>0,05$). Analiz sonucunda madde kullanım bozukluğu durumunun bireylerde hem yalnızlık hem de benlik saygısı puanları üzerinde ortak etkisinin olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

5. TARTIŞMA

Yapılan çalışmada ceza infaz kurumlarında bulunan madde kullanım bozukluğu olan ve madde kullanmamış hükümlülerin yalnızlık düzeyleri ve benlik saygılarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca bazı sosyodemografik değişkenlere göre hükümlülerdeki yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri karşılaştırılmıştır. Son olarak madde kullanım bozukluğunun yalnızlık ve benlik saygısı üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Araştırmanın ilk aşamasında yalnızlık, benlik saygısı, hükümlü yaşı, hükümlülük süresi, ceza infaz kurumunda geçen süre ve kalan infaz süresi arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda hüküm yılı ile benlik saygısı arasında orta şiddette negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre kişinin aldığı ceza arttıkça benlik saygısı düşecektir. Bireylerin dış dünyadan soyutlanmış, kalın duvarlarla çevrili ve çeşitli suçlardan hüküm giymiş kişilerin bulunduğu ceza infaz kurumu ortamında uzun süre kalması kendilik imajını zedeleyebilir (Kapçı, 2004; Topsakal, 2007). Ayrıca uzun ceza süresi ve ceza infaz kurumu ortamındaki sosyal etkileşimin az olması, bilinmezlik, hapsedilmiş olmanın verdiği utanç ve geleceğe karşı ümitsizlik gibi durumlar da bireylerin benlik saygısında düşüşe neden olabilir (Çaynak ve Kutlu, 2016). Mackenzie ve Goodstein (2005) yaptıkları çalışmada uzun süre hüküm giyen bireylerin ceza süresi kısa olanlara oranla benlik saygısı düzeylerinin daha düşük olduğunu bildirmişlerdir (Akt.: Özkürkçügil, 1998).

Ceza infaz kurumunda kalınan süre ile yalnızlık arasında pozitif ve orta şiddette bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre bireyin ceza infaz kurumunda kalma süresi arttıkça yalnızlık düzeyi de artacaktır. Kişi ceza infaz kurumuna girdiğinde mahkûm rolüne bürünür ve ceza infaz kurumunda geçen süre arttıkça sosyal hayata özlem artacak, toplum tarafından dışlanma artacak, ziyaretler öncesi kadar sık olmayacak, sevgi eksikliği ve ayrılık duyguları artacaktır (Özkürkçügil, 1998). Bu gibi nedenler hükümlülerdeki yalnızlık düzeylerinde artışa sebep olabilir. Bu bulgulara ek olarak kalan ceza süresi ve hükümlü yaşı gibi değişkenlerin yalnızlık ve benlik saygısı ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür.

Son olarak benlik saygısı ve yalnızlık arasında negatif ve orta şiddette anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Yalnızlık ve benlik saygısı arasındaki bu negatif ilişki alan dizin çalışmalarında görülmüştür. Aydın (2015) yalnızlık düzeyi yüksek olanlarda içe çekilme, sosyalleşmede düşüş, kaygılı olma gibi durumların yanında düşük benlik saygısı olduğunu belirtmiştir. Başka bir çalışmada sosyalleşmenin ve ilişkiler kurmanın bireyin benlik imajına olumlu katkısı gösterilmiştir (Erim, 2001). Yukarıda belirtilen ceza infaz kurumu koşulları göz önüne alındığında elde edilen bulgular alan dizin çalışmaları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmanın ilk hipotezini test etmek için madde kullanım bozukluğu olan ve madde kullanmamış hükümlülerin yalnızlık düzeyleri karşılaştırılmış ve sonuçta istatistiksel farklılık bulunmuştur. Madde kullanım bozukluğu olan bireylerde madde kullanmamışlara göre daha yüksek yalnızlık puanı bulunmuştur. Alan dizine bakıldığında yalnızlık hisseden bireylerde madde kullanım bozukluğu sıklığı yalnız olmayanlara göre daha fazladır (Kurupınar, 2014). Bireylerin yalnız olduğu için mi madde kullandığı yoksa madde kullandıkları için mi yalnız oldukları sorusu sorulabilir. Kaylı (2016) 301 madde kullanım bozukluğu olan hükümlü ile yaptığı çalışmada medeni durumu incelemiştir. Katılımcıların %80'inin bekar veya yalnız yaşadığı sonucuna ulaşmıştır. Yalnızlığın madde kullanımına yol açma ve sürdürme üzerinde belirleyici bir rolü olabileceği öne sürülmüştür. Ayrıca madde kullanımı toplumda suç olarak görüldüğü için madde kullanan bireyler toplumdan dışlanmaktadır (Alpay ve ark., 1995). Ceza infaz kurumu gibi bir ortamın madde kullanımının önüne geçmesi ve ceza infaz kurumunda bireylerin soyutlanması da madde kullanım bozukluğu olan bireylerdeki yüksek yalnızlık düzeyini açıklayabilir.

Araştırmanın ikinci hipotezi olarak madde kullanım bozukluğu olan ve madde kullanmamış hükümlülerin benlik saygısı düzeyleri karşılaştırılmış ve anlamlı farklılık bulunmuştur. Madde kullanım bozukluğu olan hükümlülerin benlik saygısı düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Madde kullanım bozukluğu olan kişilerde kendini yeterli görme, kendini sevme, kendiyle barışık olma, sosyal beceri eksikliği durumlarının gözlenmesi benlik saygısını olumsuz etkileyen etmenler olarak görülmektedir (Aydın, 2015).

Madde kullanım bozukluğunun sonucu olarak bireylerde sosyal işlevsellikte azalma, çevre ile olumlu ilişkiler kurmakta zorluk ve kendilik imajında zedelenme madde kullanım bozukluğu olan kişilerdeki düşük benlik saygısını açıklayabilir (Yıldırım ve ark., 2012). Ayrıca Dielman ve arkadaşları (1987) yaptıkları çalışmada düşük benlik saygısına sahip bireylerin çevresel etkilere daha kolay maruz kaldıklarını belirtmiş ve bunun madde kullanım bozukluğuna yol açabileceğini söylemiştir. Sonuç olarak elde edilen bulgular alan dizin çalışmaları ile paralellik göstermektedir. Ayrıca madde kullanım bozukluğunun hükümlülerdeki yalnızlık ve benlik saygısına ortak etkisi yapılan tek yönlü MANOVA analizi ile incelenmiştir. Bulgular ışığında madde kullanım bozukluğunun hükümlülerde hem yalnızlık hem de benlik saygısına olumsuz etkisinin olduğu görülmüştür. Bu etki madde kullanmamış hükümlülere göre madde kullanım bozukluğu olan hükümlülerin yalnızlık düzeylerinin daha yüksek ve benlik saygısı düzeylerinin daha düşük olduğu sonucunda görülmektedir.

Araştırmanın son hipotezi olarak sosyodemografik değişkenlere göre hükümlülerin benlik saygısı ve yalnızlık düzeyleri incelenmiştir. Bulgularda hükümlülerin ceza infaz kurumuna girmeden önce çalışıp çalışmamalarına göre benlik saygısı ve yalnızlık düzeyleri açısından fark olmadığı görülmüştür. Ancak ceza infaz kurumu öncesinde kiminle yaşandığına göre yalnızlık puanları açısından anlamlı fark vardır. Ceza infaz kurumu öncesinde tek yaşayanlar ailesiyle yaşayanlara oranla daha çok yalnızlık hissetmektedir. Daha öncesinde ailesiyle yaşayan bireylerin aileleri ile sosyal ilişki kurmuş olmaları tek başına yaşayan bireylere oranla yalnızlık puanlarının düşük olmasını açıklayabilir (Demir, 1990). Özkürkçügil (1998) yaptığı çalışmada daha öncesinde tek başına yaşayan hükümlülerin yalnızlık düzeylerinin tek başına yaşamayanlara göre daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Bu bulgulara ek olarak Page ve Cole (1991) yalnız yaşamış olmanın, hayatın ileriki dönemlerinde kişiyi daha derin ve anlaşılmaz bir sürece sürüklediğini öne sürmektedir (Akt.:Yıldırım, 2000).

Hükümlülere para gönderim durumuna göre benlik saygısı ve yalnızlık düzeyleri açısından anlamlı fark bulunmamıştır. İstatistik açıdan bir anlamlılık belirlenemese de para gönderilmeyenlerde yalnızlık düzeyinin ve para gönderilenlerde ise benlik saygısının diğer gruba göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Hükümlüye para yardımının yapılması Brellim'un (1985) belirttiği soyutlanmışlık hissi ve tek başına olma düşüncesini azaltabilir ve yalnızlık düzeyini düşürebilir (Akt.: Buluş, 1997).

Hükümlünün çocuğunun olması-olmaması durumuna göre yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Medeni durum değişkenine göre hükümlülerin yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrenim durumu değişkenine göre hükümlülerdeki yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri açısından fark bulunmamıştır. Ancak eğitim seviyesi yükseldikçe yalnızlık düzeyinin düştüğü görülmektedir. Özkürkçügil (1998)'in çalışmasında hükümlülerin öğrenim durumlarına göre yalnızlık düzeylerinin farklı olmadığını bildirilmiştir. West ve arkadaşları (1986) eğitim seviyesinin düşük olmasının yalnızlık düzeyini artıran bir etmen olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmanın bulguları Özkürkçügil (1998)'in çalışmasının bulguları ile uyumludur.

Revenson ve Johnson (1984) maddi durumun bireylerdeki yalnızlık düzeyine etkisi olduğu söylemiş ve maddi durumdaki azalmanın yalnızlık seviyesinde yükselmeye neden olacağını belirtmiştir. Bizim çalışmamızda maddi duruma göre hükümlülerin yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri açısından bir fark bulunmamıştır. Hükümlülerin sosyal hayattaki kadar paraya ihtiyaçlarının olmaması bu durumun açıklaması olabilir (Akt.: Yıldırım, 2000).

Hükümlülere yapılan ziyaret sıklığına göre benlik saygısı ve yalnızlık düzeyleri açısından bir fark bulunmamıştır. Ancak iletişim sıklığına göre hükümlülerdeki yalnızlık düzeyi fark göstermektedir. Ceza infaz kurumu dışında ilişki kurduğu kişilerle (aile, arkadaş vs.) iletişim sıklığı daha fazla olan hükümlülerdeki yalnızlık düzeyi iletişim sıklığı daha az olan hükümlülerdeki yalnızlık düzeyine göre daha düşük benlik saygısı ise daha yüksektir. Bu sosyal destek kavramı ile açıklanabilir. Prince ve arkadaşları (1997) sosyal destek azlığının yalnızlığı artırdığı ve yaşam kalitesini azalttığını belirtmiştir. Yalnızlığı arttırması benlik saygısını etkileyeceğinden sosyal destek hükümlülerin benlik saygısı ve yalnızlık düzeyleri için önemli bir değişkendir. Analize alınan son demografik değişken olarak anne-baba durumu ve madde kullanmaya başlama nedenlerine göre hükümlülerdeki yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri açısından fark olmadığı görülmüştür (Akt.: Odacı, 1994).

Sonuç olarak araştırmanın birinci ve ikinci hipotezi doğrulanmıştır. Madde kullanım bozukluğu olan hükümlülerin, madde kullanmamış olan hükümlülere oranla yalnızlık düzeyi yüksek ve benlik saygısı düşük bulunmuştur. Üçüncü hipotez olarak araştırmacı tarafından belirlenen sosyodemografik değişkenlerden bazılarına göre hükümlülerdeki yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri istatistik olarak anlamlı fark göstermiştir. Hükümlüler için sosyal desteğin yalnızlık ve benlik saygısını olumlu etkileyebileceği düşünülmüştür. Son olarak hükümlülük süresi ile benlik saygısı arasında negatif bir ilişki bulunurken ceza infaz kurumun geçen süre ile yalnızlık arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur.

5.1. Kısıtlılıklar

Yapılan çalışma sadece kapalı ceza infaz kurumu ile sınırlandırıldığı için başka ceza infaz kurumu tiplerinin ve bununla ilişkili koşulların hükümlülerin yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri üzerindeki etkisi incelenememiştir. Ayrıca bulgular aynı tipteki başka cezaevlerine genellenemez. Katılımcıların hepsinin erkek olması cinsiyet değişkenine göre oluşacak bir farklılığın belirlenmesini kısıtlamıştır.

5.2. Öneriler

Sonraki çalışmalar için kadın ve erkek hükümlülerin olduğu bir örneklemin seçilmesi kadın ve erkek madde kullanım bozukluğuna sahip hükümlüler arasındaki farkın daha net görülmesine olanak sağlayacaktır. Ayrıca açık-kapalı ve farklı özellikler gösteren başka tip ceza infaz kurumlarının da yer aldığı bir çalışmanın yapılması ceza infaz kurumu özelliklerinin hükümlülerin yalnızlık ve benlik saygısı düzeylerine etkisini incelemeye fırsat verecektir. Madde kullanım bozukluğu olan hükümlülerin yalnızlık hislerini benlik saygılarını olumlu yönde etkiyecek şu öneriler verilebilir:

1- Madde kullanım bozukluğu tespit edilen hükümlülerin, benlik saygısını arttırmak adına bireysel görüşmelerde, başarılı oldukları alanlar veya yetenekleri üzerinde durularak kişisel farkındalık kazandırılabilir. Yalnızlık düzeyini azaltabilmek adına, ailesi ve arkadaşları ile doğru iletişim kurabilmelerine yardımcı olacak yöntemler hakkında kişi bilgilendirilebilir.

2- Hükümlünün benlik saygısını arttırmak adına üretici rol veren faaliyetler yapılabilir. Hükümlüye ceza infaz kurumu içerisinde başarılı olabileceği sorumluluklar verilebilir, kurum içerisindeki atölyelerde (tığ atölyesi, ahşap atölyesi, resim atölyesi) çalıştırılabilir, eğitici ve öğretici faaliyetlere katılımı desteklenebilir (grup terapileri, eğitime devam etmeleri). Yalnızlık hissini azaltabilmek adına üretici faaliyetleri grup çalışması şeklinde düzenlenebilir ve kişinin olumlu iletişim kurması sağlanabilir.

3- Hükümlüler ceza infaz kurumunda bulunan konferans, münazara, konser, sportif faaliyetler, kurslar, yarışmalar gibi sosyal faaliyetlere takılması konusunda teşvik edilebilir ve topluluk halinde yapılan etkinlikler cazip hale getirilebilir.

4- Aile bireyleri ile ilişkileri ele alınabilir. Hükümlünün ve ailenin isteği doğrultusunda aile ile hükümlü arasında bir köprü görevi kurularak dağılmış olan bağları tekrardan onarmaya yardımcı iletişim kurulabilir. Aile ile birlikte çalışılarak hükümlü desteklenebilir.

5- Yalnızlık düzeyini arttıran ve benlik saygının düşüren bir sorun mevcut ise problem karşısında bireyin başa çıkma becerileri geliştirilebilir, desteklenebilir. Alternatif yollar geliştirilebilir.

6- Kişiye çevresiyle doğru iletişim içerisinde olmasını sağlayacak empatik ve aktif dinleme yöntemleri öğretilir, yaşam doyumunu arttırmaya yönelik olumlu düşünmenin kendisi üzerindeki etkilerine odaklanması sağlanabilir, duygularını anlaması ve çevresine doğru bir şekilde yansıtabilmesi konusunda kişiye rehberlik edilebilir.

Ceza infaz kurumlarında tutuklu- hükümlülere yönelik psikolojik hizmetler psikolog ve psikiyatri uzmanları; eğitimsel hizmetler kurum öğretmenleri; ekonomik-sosyal ve kültürel faaliyetler sosyal hizmet uzmanları tarafından düzenlenmektedir. Ceza infaz kurumlarında ekip çalışması yapılmaktadır. Birimler tutuklu-hükümlü hakkında birbiri ile iletişim halindedir. Hükümlü ve tutuklulara yönelik sağlık hizmetleri, kurumda tedavi, hastaneye sevk ve hastanede tedavi, rehabilitasyon merkezleri, ceza infaz kurumları kampüs devlet hastaneleri ve tutuklu hükümlü sağlığına yönelik özel uygulamaları kapsamaktadır. Sağlık hizmetleri alanında uzman kişiler tarafından gerekli görüldüğü takdirde kurallar ve kanunlar çerçevesinde uygulanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abhiskek, D. ve Choudhary, C.K. (2010). Genetics of morphine, yielde and its condidate characters in opium poppy. *Electronic Journal of Plant Breeding*, 1(4), 649-655.
- Akcan, A., Akcan, Z.F.E., Samancı, A.Y. Ve Balcıoğlu, İ. (2000). İstanbul Bayrampaşa Kapalı Cezaevindeki Erkek Adli Tutuklu Ve Hükümlülerde Cezaevi Öncesi Alkol Ve Madde Kullanma Sıklığı Ve Özellikleri. *Bağımlılık Dergisi*, 1(2), 61-68.
- Aksoy, A. ve Ögel, K. (2005). Sokakta yaşayan çocuklarda kendine zarar verme davranışı ve madde kullanımı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6, 163-169.
- Akyol, S. U. (2013). Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Yalnızlık, Yaşam Doyumu, Sosyal Destek ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Alikaşifoğlu, M. ve Ercan, O. (2009). Ergenlerde riskli davranışlar. *Turkish Pediatrics Archive/ Türk Pediatri Arşivi*, 44(1), 1-6.
- Alpay, N., Karamustafaoğlu, N. ve Kükürt, R. (1995). Madde bağımlılarında suç. *Düşünen Adam*, 8(2), 16-17.
- Altuner, D., Engin, N., Gürer, C., Akyay, İ. ve Akgül, A. (2009). Madde kullanımı ve suç ilişkisi: kesitsel bir araştırma. *Tıp Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 87-94.
- Armağan, A. (2014). Yalnızlık ve Kişilerarası İletişim İlişkisi: Öğrenciler Üzerinde Bir Çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(30), 27-43.
- Arslan, C., Hamarta, E., Özyeşil, Z. Ve Saygın, Y. (2011). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlığın Kimlik Statüleri Açısından İncelenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 81-99.
- Aydın, İ. (2010). Cezaevi Hükümlülüklerin Yalnızlık Düzeyleri ve Ruhsal Belirti Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, İ. (2015). Cinayet Suçundan Dolayı Cezaevinde Bulunan Hükümlü ve Tutuklu Erkeklerin Sosyodemografik, Suç ve Psikolojik Özellikleri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Aydın, Y. (2015). Alkol ve Madde Bağımlılığında Beden Algısı, Benlik Saygısı Düzeyleri ve Sosyal Fobi Görülme Sıklığı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Balseven, A., Özdemir, Ç., Tuğ, A., Hancı, H. ve Doğan, Y. (2002). Madde Kullanımı, Bağımlılıkta Korunma ve Medya. *Step*, 11(3), 91.
- Baumeister, R. F., Smart, L. and Boden, J. M. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: the dark side of high self-esteem. *Psychological review*, 103(1), 5-17.
- Beyazyürek, M. ve Şatır, T. T. (2000). Madde kullanım bozuklukları. *Psikiyatri Dünyası*, 4(2), 50-56.
- Bilgiç, Ş. (2014). Mahkûmların Suç Algısı. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(3), 8-17.
- Birliği, A. P. (2013). Psikiyatride hastalıkların tanımlanması ve sınıflandırılması el kitabı, yeniden gözden geçirilmiş dördüncü baskı (DSM-V). Köroğlu E (çeviri ed.). Ankara, Hekimler Yayın Birliği.
- Boztaş, M.H. ve Arısoy, Ö. (2010). Uçucu Madde Bağımlılığı ve Tıbbi Sonuçları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(4), 516-531.
- Buluş, M. (1997). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 83-92.
- Bulut, M., Savaş, H., Cansel, N., Selek, S., Kap, Ö., Yumru, M. ve Vırıt, O. (2006). Gaziantep Üniversitesi Alkol ve Madde kullanımı Bozuklukları Kliniğine Başvuran Hastaların Sosyoekonomik Özellikleri. *Bağımlılık Dergisi*, 7(2), 65-70.
- Burkay, S. (2008). Teorik Çerçeve ve Suç. *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 4(2), 1-15.
- Can, G. (2012). Madde Bağımlılığı Tanısı Alan Bireylerin Sosyal İşlevsellik ve İçselleştirilmiş Damgalama Düzeyleri, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Cantürk, N. ve Sermet, K. (2010). Adli Tıp Kurumunda Değerlendirilen Cinsel Suç Sanıklarının Sosyo-Demografik Özellikleri ve Psikiyatrik Profilleri. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 63(2), 49-53.

- Cohen, S. ve Topçuoğlu, Ç. T. (2014). Kriminolojinin Başarısızlıkları. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 2(1-2), 269-280.
- Coşar, A. (2011). Uyuşturucu Madde Suçları. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Çakmak, C. (2015). Suçu Açıklayan Sosyo-Ekonomik Temelli Yaklaşımlar. *International Journal Of Political Science Researches*, 1(2), 1-49.
- Çalı, H. H. (2012). Türkiye’de Kentsel Mekânda Mağdursuz Suç Örneği Olarak Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 37-56.
- Çaynak, S. ve Kutlu, Y. (2016). Bir Grup Tutuklu Ve Hükümlünün Ruhsal Belirtileri, İntihar Olasılığı Ve Başa Çıkma Yolları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(2), 93-98.
- Çeçen, R. (2008). Öğrencilerini Cinsiyetlerine ve Ana baba Tutum Algılarına Göre Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerini İncelenmesi. *Türk eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Çolak, H. Ve Altun, U. (2008). Tarihi kronolojik perspektifte ceza infaz kurumları. *Adalet Dergisi*, 31, 1-36.
- Demir, A. (1990). Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler. *Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Demirbaş, T. (2001). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demirbaş, T. (2002). Suçun Nedenleri-Suç Etolojisi. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Dielman, T. E., Campanelli, P. C., Shope, J. T., and Butchart, A. T. (1987). Susceptibility to peer pressure, self-esteem, and health locus of control as correlates of adolescent substance abuse. *Health Education and Behavior*, 14(2), 207-221.
- Dil, S., Gönen Şentürk, S. ve Aykanat Girgin, B. (2015). Çankırı İlinde Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Riskli Sağlık Davranışları ve Bazı Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi. *Anatolian Journal Of Psychiatry / Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(1), 51-59.
- Doğan, İ. (2005). Vatandaşlık demokrasi ve insan hakları. *Ankara: Pegem A Yayıncılık*.

- Doğan, T. ve Eryılmaz, A. (2013). İki Boyutlu Benlik Saygısı ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 107-117.
- Doğan, V. ve Karakuş, Y. (2016). Lise Öğrencilerinin Sosyal Ağ Siteleri Kullanımının Yordayıcısı Olarak Çok Boyutlu Yalnızlık. *Sakarya University Journal Of Education*, 6(1), 557-71.
- Doğru, N. ve Peker, R.(2004). Özsaygı Programının Lise Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerini Özsaygı Düzeylerine Etkisi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 315-328.
- Duman, S. (2016). Üniversite Öğrencilerinde Öznel İyi Oluş Ve Benlik Saygısının Stresle Başa Çıkma Tarzlarıyla İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul.
- Erdem, G., Eke, C.Y. Ögel, K. ve Taner, S.(2006). Lise Öğrencilerinde Arkadaş Özellikleri ve Madde Kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 7, 111-116.
- Erim, B. (2001). Yetiştirme yurtlarında ve aileleri yanında yaşayan ergenlerin, benlik saygısı, depresyon ve yalnızlık düzeyleri ile sosyal destek sistemleri açısından karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Ankara.
- Erkan, R. Ve Erdoğan, M. Y. (2006). Göç ve Çocuk Suçluluğu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 79-90.
- Ersöğütçü, E. (2015). Madde Bağımlılığı Tanısı Almış Bireylerde Sosyal ve İşlevsellik ve Benlik Saygısı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eşer, H. (2005). Üniversite Öğrencilerinde Dini İnanç ve Benlik Saygısı İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Evren, C. ve Ögel, K.(2003). Alkol Madde Bağımlılarında Dissosiyatif Belirtiler ve Çocukluk Çağı Travması, Anksiyete ve Alkol/Madde Kullanımı ile İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 4, 30-37.
- Gardner, J. ve Bekar, E. (2008). Suçlar Ve Savunmalar Hakkında Fletcher'in Görüşleri. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 66(2), 415-426.

- Garland, E., Carter, K. ve Howard, M.(2011). Prevalence Correlates, and Characteristics of Gasoline Inhalation Among High- Risk Youth: Associations with suicidal Ideation, Self Medication, And Antisociality. *Bulletin of Clinical Psychopharmacology*, 21(2), 105-130.
- Giddens, A., Hapishane ve Cezalandırma, <http://www.kriminoloji.com>, 15 Haziran 2016.
- Gökulu, G. (2010). Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-226.
- Güllü, İ. (2014). Suç Olgusuna Teorik Ve Eleştirel Bir Yaklaşım. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 104-107.
- Güloğlu, B. ve Kararımak, Ö. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı ve Psikolojik Sağlamlık. *Ege Eğitim Dergisi*, 2(11), 73-88.
- Hesapçioğlu, S.T. ve Yeşilova, H. (2008). Muş'ta Çocuk-Ergenlerde Adli Psikiyatrik Değerlendirme: Suçu Önlemeye Bir Bakış. *J For Med*, 26(3), 171-179.
- Hesapçioğlu, S.T., Bilginer, Ç. ve Kandil, S.(2013). Ergenlikte tekrarlayan suç işleme, alprazolam ve diğer madde bağımlılıkları birlikteliği. *S.D.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 20(2), 66-71.
- İşbakan, Z. H. (2011). Cana Yönelik ve Mala Yönelik Suç İşlemiş Bireylerin Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Kaner, S. (1978). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(2), 473-496.
- Kapçı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Karadağ, G., Güner, İ. , Çuhadar, D. Ve Uçan, Ö. (2008). Gaziantep Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Öğrencilerinin Benlik Saygıları. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 3(7), 117-125.

- Karatay, G. ve Kubilay, G. (2004). Sosyo ekonomik Düzeyi Farklı İki Lisede Madde Kullanma Durumu ve Etkileyen Faktörlerin Belirlemesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme*, 1(2), 46-57.
- Kaya, F. ve Oğurlu, Ü. (2015). Benlik Saygısı, Zeka ve Akademik Başarı İlişkisi. *International Journal of Human Sciences*. 12(1), 951-965.
- Kaya, M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kaylı, D. (2016). Sosyal Hizmet Açısından Bağımlılık Polikliniğine Yönlendirilen Madde Bağımlısı Bireylerde Denetimli Serbestlik Sürecinin Etkinliği. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 147-154.
- Kızmaz, Z. (2015). Cezaevinin Ve Hapsetmenin Suçu Engellemedeki Etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(17), 44-69.
- KOM Daire Başkanlığı, (2008). Bağımlılık yapıcı maddelere ve bağımlılık ile mücadele 2008 Yılı Türkiye Raporu, Ankara.
- Kozaklı, H. (2006). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Kök, A.N., Karaduman, F. ve Akan, O. (1998). Tiner İnholasyonu Sonucu Ölümü: Olgu Sunumu. *AÜTD*, 30, 171-173.
- Körler, Y. (2011). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerin Çeşitli Değişkenler Arasında Yalnızlık Düzeyleri ve Yalnızlık ile Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Arasındaki İlişkiler. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kurt, M. (2007). *Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları*. Ankara: Adalet Yayın Evi.
- Kurupınar, A. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinde görülen madde bağımlılığı alışkanlığı ve yaygınlığı: Bartın ili örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 65-84.
- Menteşe, S. (2012). Sosyo-Kültürel ve Fiziki Mekânların Çocukların Suça Yönelme Ya Da Suç İşlemeye Etkilerinin Van İli Ölçeğinde Araştırması. *Gaziantep University-Journal Of Social Sciences*, 11(4), 1275-1305.

- Odacı, H. (1994). KATÜ Fatih Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Yalnızlık, Benlik Saygısı ve Yakın İlişkiler Kurabilme Düzeylerinin ve Bu Düzeyler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Trabzon.
- Oktan, V. ve Şahin, M. (2010). Kız Ergenlerde Beden İmajı İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7, 544-556
- Ögel, K. (2005). Madde Kullanım Bozuklukları Epidemiyolojisi. *Türk Klinikleri J LnT Med Sci*, 1(47), 61-64.
- Özgür, H. (2013). Öğretmen adaylarının sosyal ağ bağımlılığı, etkileşim kaygısı ve yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal Of Human Sciences*, 10(2), 667-690.
- Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etkenler. *Düşünen Adam*, 7(3), 4-9.
- Özkürkçügil, A. (1998). Cezaevinde Yalnızlık ve Yalnızlığın Depresyonla İlişkisi. *Kriz Dergisi*, 6(1), 21-31.
- Özmen, Ö. (2009). Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Suçları. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul.
- Öztürk, Y.E., Kırılıoğlu, M. ve Kırar, R. (2015). Alkol ve Madde Bağımlılığında Risk Faktörleri. *Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 18(2), 97-118.
- Rahimov, İ. (2014). Suç ve Ceza Felsefesi. Ankara: Ekoavasya Yayınları
- Richardson, J. (2004). Isolating Frequency Scale Effects on Self- reported Loneliness. *Personality and Individual Differences*, 36, 235-244.
- Saggaf, A. Y. ve Nielsen, S. (2014). Self- disclosure on Facebook among female users and its relationship to feelings of loneliness. *Computers in Human Behaviours*, 36, 460-468.
- Sağlam, M.Y. (2002). Cezaevlerinde Yönetim Ve Güvenlik İlişkisi. *Adalet Dergisi*, 11, 45-56.
- Sağlam, M.Y. (2003). Ceza İnfaz Kurumları Mimarîsi ve Türk İnfaz Sisteminde Mimarî Özellikleri. *Adalet Dergisi*, 14, 6-27.
- Sankır, H. (2014). Gençlerin Sapmış Ve Suçlu Davranışlara Yönelmelerinde Benlik Saygısının Etkisi: Lise 11. Sınıf Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1311-1333.

- Satan, A. (2011). Ergenlerde akran baskısı benlik saygısı ve alkol kullanımı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 34, 183-194.
- Sel, Ş. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Beden Memnuniyeti Düzeyleri İle Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul.
- Seyhan, D. ve Zincir, H. (2009). Tutuklu Hükümlü Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Aile Özelliklerinin İncelenmesi ve Aralarındaki Korelasyonun Belirlenmesi. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 11(5), 7-24.
- Solgun, S. (2002). Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Ve Alternatif Çözüm Önerileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Muğla.
- Şen, E. (2000). Türk Ceza İnfaz Sistemi ve 4616 Sayılı Kanun. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 13(1), 387-398.
- Tafarodi, R. W. and Swann Jr, W. B. (1995). Self-linking and self-competence as dimensions of global self-esteem: initial validation of a measure. *Journal of personality assessment*, 65(2), 322-342.
- Toker, T. (2008). Madde Kullananlarda Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının, Madde Kullanma Eğilimi Benlik Saygısı ve Başa Çıkma Tutumları ile İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Toprak, S., Doğru, A. Ö. ve Gümüş, B. (2010). Türkiye’de Uyuşturucu Madde Suçları Ve Sosyodemografik Özellikleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 32(1), 19-25.
- Topsakal, E. (2007). Eskişehir H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki Hükümlülerin Benlik Saygıları Ve İletişim Becerileri. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Topses, M. D. (2013). Mükerrer Suçluların Sosyo-Kültürel Özellikleri: Çanakkale E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği. *Hütad*, 18, 257-287.
- Tözün, M. (2010). Benlik saygısı. *Actual Medicine*, 18(7), 52-57.

- Tuncer, A. (2011). Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Ticareti Ve Kullanılmasına İlişkin Suçlar. Doktora Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uğurlu, T.T., Şengül, C. ve Şengül, C.(2012). Bağımlılık Psikofarmakoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 37-50.
- Uzbay, İ. T. (2009). Madde Bağımlılığının Tarihçesi, Tanımı, Genel Bilgiler Ve Bağımlılık Yapan Maddeler. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, 18(6) 5-15.
- Ünlü, F. (2015). Ebeveyni Boşanmış Bireylerde Benlik Saygısı, Yalnızlık ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yalçın, M., Eşsizoglu, A., Akkoç, H., Yaşan, A. ve Gürgen, F. (2009). Dicle Üniversitesi Öğrencilerinde Madde Kullanımını Belirleyen Risk Faktörleri. *Klinik Psikiyatri*, 12, 125-133.
- Yalçın, Ö. ve Erdoğan, A. (2013). Şiddet Ve Agresyonun Nörobiyolojik, Psikososyal Ve Çevresel Nedenleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 388-419.
- Yıldırım, B., Engin, E. ve Yıldırım, S. (2011). Alkol ve Madde Bağımlılarında Yalnızlık ve Etki Eden Faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 25-30.
- Yıldırım, İ. (2000). Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Yalnızlık, Sınav Kaygısı ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fak Dergisi*, 18, 167-176.
- Yıldız, M. A. ve Duy, B. (2015). Sokakta çalışmak ve gelir düzeyi erinlerin benlik saygısı, yaşam doyumu ve depresyon düzeylerine etki eder mi? (Diyarbakır İli Örneği). *İlköğretim Online*, 14(2), 525-537.
- Yıldız, R., Oğuz, Ö. ve Yıldırım, E. (2010). Suçun Sosyoekonomik Belirleyicileri: Kayseri Üzerine Bir Uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36, 15-31.
- Yılmaz A. (2003). Uyuşturucu Maddelerin Tarihsel Gelişimi, Uluslararası Çalışmalar ve Ülkemizdeki Yasal Düzenlemeler. *Polis Dergisi*, 9(35), 6-10.
- Yılmaz, A., Can, Y., Bozkurt, M. ve Evren, C. (2014). Alkol ve Madde Bağımlılığında Remisyon ve Depreşme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(3), 243-256.

- Yılmaz, E. ve Altınok, V. (2009). Okul Yöneticilerinin Yalnızlık ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi. *Educational Administration, Theory and Practice*, 15(59), 451-469.
- Yılmaz, G.G. (2009). Suça Sürüklenen ve Suça Sürüklenmeyen Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

Ek 1- İzin Formu

T.C.
VEZİRKÖPRÜ
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
BAKANLIK MUHABERE BÜROSU

Sayı : B.M. 2016/829

10/03/2016

Konu : Psikolog Merve KARAMUSTAFA'nın
Araştırma Talebi

VEZİRKÖPRÜ M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNA

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün "Psikolog Merve KARAMUSTAFA'nın Araştırma Talebi" konulu 09/03/2016 tarih ve 30591 sayılı yazıları ekte gönderilmiştir.

Bilgi ve gereği rica olunur.

FERİT YAMER
119228
Cumhuriyet Savcısı
Cumhuriyet Başsavcısı V.
 e-imzalıdır.

EKİ :
Yazı (1 Sh.)

Bu evrak e-imza ile imzalanarak DYS üzerinden gönderilmiş olup, ayrıca fiziki olarak gönderilmeyecektir.

Vezirköprü Adalet Sarayı
Ayrıntılı bilgi için irtibat: Zabıt Katibi Sema ÇAKIR
Faks : (0362) 6464670 - 6472586
Elektronik Ağ: www.adalet.gov.tr

Esentepe Mah. 55900 Vezirköprü - Samsun
Telefon (0362) 6471728 - 6464460 (Dahili 123)
e-posta : vezirkoprucs@adalet.gov.tr -

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 57292265-204.06.03 -E.533/30591
Konu : Psikolog Merve KARAMUSTAFA'nın
Araştırma Talebi

09/03/2016

VEZİRKÖPRÜ CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : 17/02/2016 tarihli ve B.M. 2016/534 sayılı yazı.

Beykent Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi aynı zamanda Vezirköprü M Tipi Kapalı Ceza İnfaz kurumu psikologu Merve Karamustafa'nın, "Samsun Vezirköprü M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Madde Bağımlısı Hükümlüler ile Madde Kullanmamış Olan Hükümlülerin Yalnızlık Düzeyleri ve Benlik Saygılarının İncelenmesi" konulu tez çalışmasını yapma talebine ilişkin, ilgi yazı ve ekleri incelendi.

Talebe konu çalışmanın; ilgi yazı ekinde anılan ceza infaz kurumunda, ilgi yazı ekinde anılan ceza infaz kurumunda, 20/03/2016 - 20/07/2016 tarihleri arasında, kurumun belirleyeceği saatler ile kurumun uygun göreceği alanlarda, yapılacak olan tez çalışmasıyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin, çalışmayı gerçekleştirecek kişi tarafından Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesi, çalışma sonucunun Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün izni olmaksızın yayınlanmaması, basın ve yayın organlarıyla paylaşılmaması koşullarıyla, gerekli güvenlik tedbirlerinin alınarak, mesai saatleri aksatılmadan gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Gereği ile ilgili kişiye bu doğrultuda bilgi verilmesini rica ederim.

Ali YILDIZ
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Konya Yolu No:70 - 06330 Beşevler/ANKARA

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Yetişkin İyileştirme Bürosu

0 312 204 13 97-1 0 312 204 13 97-1

Faks: 0 312 223 43 04 6 4 4 1

0 312 204 13 97-1 0 312 204 13 97-1

UYAP Bilişim Sisteminde yer alan bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden n3CN7D9 - B+XxEUF - tE4Iidx - cIL3hY= kodu ile erişebilirsiniz.

Ek 2- Çalışma Onay Formu

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

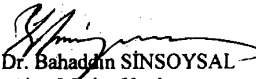
Sayı : 96327117.302.10-044/203
Konu : Anket İzni Hk.

05.02.2016

T.C ADALET BAKANLIĞI
VEZİRKÖPRÜ M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU,

Enstitümüz Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji bilim dalı öğrencisi *Merve KARAMUSTAFA'nın* danışmanının uygundur imzalı dilekçesi ve anketi ekte sunulmuştur. *"Samsun Vezirköprü M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Madde Bağımlısı Hükümlüler ile Madde Kullanmamış Olan Hükümlülerin Yalnızlık Düzeyleri ve Benlik Saygılarının İncelenmesi"* konulu tezine anket çalışması yapabilmesi için T.C Adalet Bakanlığı Vezirköprü M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan müsaade istemektedir.

Bilgilerinizi ve izinlerinizi saygılarımla arz ederim.

Doç. Dr. Bahaddin SİNSOYSAL
Enstitü Müdür Yardımcısı

Ek: 1- Anket örneği
2- Danışman onayı

Beykent Üniversitesi İletişim Hattı
0212 **444 1997**
www.beykent.edu.tr

■ Beykent Üniversitesi
Beylikdüzü Yerleşkesi
Beykent, B.Çekmece-İstanbul
Faks: (0212) 867 55 66

■ Beykent Üniversitesi
Şişli-Ayazağa Yerleşkesi
Ayazağa, Şişli-İstanbul
Faks: (0212) 867 50 66

■ Beykent Üniversitesi
Taksim Yerleşkesi
Sıraselvler, Beyoğlu-İstanbul
Faks: (0212) 867 55 76

info@beykent.edu.tr

Ek 3- Sosyodemografik Form

Sayın Katılımcı,

Bu anket, yüksek lisans tezimde kullanılacak verilerin bir kısmını toplamak için geliştirilmiştir. Toplanacak verilen yalnızca araştırma amacıyla kullanılacağı ve araştırma dışında kimse görmeyeceği için; ankete isminizi belli edecek herhangi bir şey yazmayınız. Sorulara vereceğiniz samimi cevaplar araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini arttıracaktır. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederim.

Merve KARAMUSTAFA

1. Cinsiyetiniz:

() Erkek

() Kadın

2. Yaşınız:

3. Ceza infaz kurumuna girmeden önce herhangi bir iş te çalışıyor muydunuz?

() Evet

() Hayır

4. Medeni durumunuz nedir?

() Evli

() Bekâr

() Boşanmış

() Dul

5. Romantik bir ilişkiniz? (Sevgiliniz, Hayat arkadaşınız ?)

☐ Var

☐ Yok

6. Öğrenim durumunuz nedir?

☐ Okur-yazar değil

☐ İlkokul

☐ İlköğretim/Ortaöğretim

☐ Lise ve dengi

☐ Üniversite veya Yüksek Öğretim

7. Cezaevine girmeden önce aylık geliriniz ne kadardı?

☐ Gelirim Yok

☐ 0-500 TL arası

☐ 500-1000 TL arası

☐ 1000 TL'den fazla

8. Cezaevine girmeden önce evinizde kimlerle yaşıyordunuz?

☐ Aile

☐ Tek başına

☐ Diğer

9. Çocuğunuz var mı?

☐ Evet

☐ Hayır

10. Anne ve babanızla ilgili bilgilerin hangisi doğrudur?

- ☐ Her ikisi de hayatta, birlikte yaşıyor
- ☐ Her ikisi de hayatta, ayrı yaşıyor
- ☐ Her ikisi de hayatta değil
- ☐ Sadece annem hayatta
- ☐ Sadece babam hayatta

11. Aileniz ya da yakınlarınız hangi sıklıkta ziyaretinize geliyor?

- ☐ Hiç gelmiyor
- ☐ Ayda birden az
- ☐ Ayda bir
- ☐ Ayda birden fazla

12. Ailenizle, akrabalarınızla veya sevdiklerinizle ne sıklıkla iletişime geçersiniz?

- ☐ Hiç
- ☐ Nadir
- ☐ Ara sıra
- ☐ Sık sık
- ☐ Her zaman

13. Aileniz ya da yakınlarınız tarafından size para gönderiliyor mu?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

14.Kaç yıl/ay hüküm aldınız?.....

15.Kaç yıldır cezaevinde kalıyorsunuz?(Önceden cezaevinde infaz edilmiş olan hüküm ile birlikte toplam süreyi yazınız.).....

16.Şartlı tahliyenize kalan süre:.....

(Şartlı tahliye: iyi halli olarak cezanızın bir bölümü kapalı ceza infaz kurumunda geçirdikten sonra kalan bir bölümünü ceza infaz kurumu dışında çekmenize, belirli şartlara uymak kaydı ile özgürlüğünüze daha erken kavuşmanıza kalan süre sorulmaktadır.)

17.Ceza infaz kurumuna girmeden önceki dönemlerde madde kullanıyor muydunuz? (Bali, Esrar, Hap, Bonzai, Taş, Roş, Eroin, Kokain, LSD gibi uyuşturucu/uyarıcı/uçucu maddeler)

() Evet

() Hayır

18.Ceza infaz kurumuna girmeden önceki dönemlerde madde kullanıyorsanız, ilk kez neden kullanıma ihtiyaç duydunuz?

() Merak ettiğim için

() Yalnız olduğum için

() Kendimi ispatlamak, kabul ettirmek için

() Arkadaş çevresi

() Sorunlardan uzaklaşmak için

19. Aşağıdaki sorular da bir den fazla şık işaretleyebilirsiniz.

(Madde kullanmayı bırakmış, bir daha kullanmayacak ya da kullanacak olabilirsiniz. Ancak sorular madde kullandığınız bir yıl içerisindeki düşünceleri sormaktadır.)
olarak etkilediğinde bile kullanmaya devam ettim.

7.() Madde kullanmaya başladığımdan itibaren iş'ime, arkadaşlarıma, okuluma daha az zaman harcadım hatta rutin olarak gerçekleştirdiğim işleri bıraktım.

8.() Hayatımda büyük zarara yol açacağını bildiğim halde kullanmaya devam ettim (Örn: Hasta olduğunda kullanma, trafik de kullanma gibi)

9.() Sağlığıma zararlı olduğunu bildiğim halde kullanmaya devam ettim.

10.() Kullandığım maddenin zamanla aynı etkiyi göstermediğini hissederek dozunu arttırma gereksinimi duydum.

11.() Bazı maddeleri kullanmadığım ya da temin edemediğim zamanlar da sinirli, huzursuz, mutsuz, saldırgan oldum ve eklemelerim ağrıdı, uykusuzluk yaşadım.

Ek 4- UCLA Yalnızlık Ölçeği

Aşağıdaki ifadelerden her birinde tanımlanan durumu ne sıklıkta hissettiğinizi her biri için tek bir cevap olmak üzere belirtiniz. Lütfen her soruyu şu anki görüşlerinizi ve yaşam durumunuzu en iyi tanımlayacak şekilde cevaplayınız.

Teşekkürler

	<i>Sizi ne kadar tanımlıyor?</i>			
	<i>(Size ne kadar uygun?)</i>			
	Hiç Uygun Değil	Nadiren Uygun	Bazen Uygun	Sık sık Uygun
1.Kendimi çevremdeki insanlarla uyum içinde hissediyorum....	()	()	()	()
2.Arkadaşım yok.....	()	()	()	()
3.Başvurabileceğim hiç kimse yok.....	()	()	()	()
4.Kendimi tek başıyım gibisi hissetmiyorum.....	()	()	()	()
5.Kendimi bir arkadaş grubunun bir parçası olarak hissediyorum.	()	()	()	()
6.Çevremdeki insanlarla bir ortak yönüm var.	()	()	()	()
7.Artık hiç kimseyle samimi değilim.....	()	()	()	()
8.İlgilerim ve fikirlerim çevremdekilerce paylaşıyor.....	()	()	()	()
9.Dışa dönük bir insanım.....	()	()	()	()
10.Kendime yakın hissettiğim insanlar var.....	()	()	()	()
11.Kendimi grubun dışına itilmiş hissediyorum.....	()	()	()	()
12.Sosyal ilişkilerim.....	()	()	()	()
13.Hiç kimse beni gerçekten iyi tanımıyor.....	()	()	()	()
14.Kendimi diğer insanlardan soyutlanmış hissediyorum.....	()	()	()	()
15.İstediğim zaman arkadaş bulabilirim.....	()	()	()	()
16.Beni gerçekten anlayan insanlar var.....	()	()	()	()
17.Bu derece içime kapanmış olmaktan dolayı mutsuzum.....	()	()	()	()
18.Çevremde insanlar var ama benimle değiller.....	()	()	()	()
19.Konuşabileceğim insanlar var.....	()	()	()	()
20.Derdimi anlatabileceğim insanlar var.....	()	()	()	()

Ek 5- Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

*Aşağıdaki cümleler **kendiniz hakkında ne düşünüp genel olarak nasıl hissettiğinize ilişkin** olarak hazırlanmıştır. Sizden istenen her bir maddeyi dikkatlice okumanız ve kendiniz hakkında hissettiğiniz şıkkı işaretlemektir. Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (Çok doğru / Doğru / Yanlış / Çok yanlış). Hiçbir sorunun doğru veya yanlış cevabı yoktur. **Önemli olan her cümle ile ilgili olarak kendi durumunuzu doğru bir şekilde yansıtmanızdır***

MADDE 1

1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 2

1. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

2. Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 3

1. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 4

1. Genel olarak kendimden memnunum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 5

1. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 6

1. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

2. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

ÖZGEÇMİŞ

Kastamonu doğumluyum. 2014 yılı, İstanbul Bilim Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü mezunuyum. Yüksek lisans eğitimime Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bölümünde devam etmekteyim. 2015 yılından itibaren Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Samsun Vezirköprü M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Psikolog olarak çalışmaktayım.

Özel ilgi alanlarım da sosyal sorumluluk projelerinde görev almak ve kişisel gelişim üzerine çalışmak yer alır. Edebi eserler okumak, tiyatro izlemek, yoga yapmak, yabancı dili geliştirici faaliyetlerde bulunmak, binicilik sporu ile ilgilenmek ve evcil hayvan beslemek hobilerim arasındadır.

Yabancı dilim İngilizcedir.

Aday: **Merve KARAMUSTAFA**